

**T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN
KAYGILARI İLE EBEVEYNLERİNİN KAYGILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**Ahmet BORA
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR**

Burdur, 2019

**T.C.
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Temel Eğitim Anabilim Dalı
Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı**

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİME DEVAM EDEN ÇOCUKLARIN
KAYGILARI İLE EBEVEYNLERİNİN KAYGILARI ARASINDAKİ
İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

**Ahmet BORA
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR**

Burdur, 2019

MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 15.05.2019 tarih ve 2019-287/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 25.06.2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan **Ahmet BORA' nın Okul Öncesi Eğitime devam Eden Çocukların Kaygıları İle Ebeveynlerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi** konulu tez çalışması Temel Eğitim -Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE : Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR
(Tez Danışmanı)

ÜYE : Doç.Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR

ÜYE : Dr.Öğ.Üy. Ceyhun ERSAN

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ...../...../..... tarih ve ...../..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Ahmet BORA

Tarih 25.06.2019

İmza

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygıları İle Ebeveynlerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

(Yüksek Lisans Tezi)

Ahmet BORA

ÖZ

Kaygı, kaynağı belirsiz olan, belirli bir süre devam eden endişe durumu olarak ortaya çıkar. Kaygı insanların günlük hayatlarında sık sık ve farklı düzeylerde yaşadıkları duygu durumu olarak adlandırılabilir. Hem okul öncesi dönem çocuklarında ve hem de onların ebeveynlerinde farklı zamanlarda farklı düzeylerde kaygıya rastlanmaktadır. Kaygı ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ancak ebeveyn kaygıları ile çocuk kaygılarının birlikte çalışıldığı araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Yapılan bu araştırma, çocuklarının kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasındaki ilişkiyi, bunları etkileyen çeşitli değişkenleri ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ve ebeveynlerinin kaygılarının çeşitli demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi ve çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasında bir ilişki olup olmadığının ortaya konmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi eğitime devam eden 468 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; çocuk ve ebeveyn bilgi formları ile Okul Öncesi Kaygı Ölçeği ve Yetişkinlik Ayrılma Anksiyetesi Anketi kullanılmıştır. Verilerin normal dağılmadığından verilerin analizinde; non-parametrik testlerden Mann Whitney U, Kruskal Wallis H ve Spaerman RHO'su kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; kız çocukların kaygı düzeyleri erkek çocuklardan anlamlı derecede yüksektir. Ayrıca çocukların okul öncesi eğitime devam süresi arttıkça kaygı düzeylerinin azaldığı ve öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin daha az kaygılı çocuklar yetiştirdikleri görülmüştür. Ebeveynlerin kaygı düzeylerine ilişkin bulgularda ise; annelerin babalara göre daha kaygılı oldukları, eğitim düzeyi ve gelir durumu yüksek ebeveynlerin kaygı düzeylerinin düşük olduğu bulgusu elde edilmiş ve ebeveyn kaygıları ile çocuklarının kaygıları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk kaygısı, Ebeveyn kaygısı, Okul öncesi

Sayfa Adedi: 77

Danışman: Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR

**Investigation of the Relationship Between the Concerns of Children in Preschool
Education and Their Parents' Concerns**

(Master Thesis)

Ahmet BORA

ABSTRACT

Anxiety arises as a state of concern with uncertain origin and persisting for a certain period of time. Anxiety can be defined as the state of emotion that people often experience at different levels in their daily lives. Both pre-school children and their parents have different levels of anxiety at different times. Numerous studies have been conducted on anxiety. However, it is seen that there are limited number of studies in which parental anxiety and child anxiety are studied together. This research is important in terms of revealing the relationship between the concerns of their children and parents' concerns and the various variables that affect them. The aim of this study is to determine whether the anxiety of the children and their parents attending preschool education differ according to various demographic characteristics and to determine whether there is a relationship between the concerns of the children and their parents. The study group of the research is consisted of 468 children in preschool and their parents. As a data collection tool in the research; child and parent information forms, Preschool Anxiety Scale and Adult Separation Anxiety Questionnaire were used. Since the data is not normally distributed; from the non-parametric tests, Mann Whitney U, Kruskal Wallis H and Spaerman RHO were used. According to the findings; the anxiety level of girls is significantly higher than that of boys. In addition, it has been seen that as the duration of pre-school education of children increased, anxiety levels decreased and parents with higher education level raised less anxious children. In the findings regarding the anxiety levels of the parents; it has been that mothers were more anxious than fathers, the level of anxiety of the parents with high education and income is low and a positive and significant relationship is found between parental anxiety and the anxiety of their children.

Key Words: Children anxiety, parental anxiety, pre-school

Number of Pages: 77

Advisor: Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimine başladığım günden bu yana bilgi birikimlerinden ve tecrübelerinden istifade ettiğim, yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden bugüne kadar her konuda destek ve yardımlarını gördüğüm, birlikte çalıştığımız için bana kendimi şanslı hissettiren, çalışmalarımı titizlikle inceleyerek olumlu katkılarda bulunan ve bana güvenip beni sürekli destekleyerek yüreklendiren değerli danışmanım, hocam Prof. Dr. Perihan ÜNÜVAR'a en içten teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

Lisanstan bu yana derslerime giren, bilgi birikimlerinden faydalandığım, kapısını çaldığımda güler yüzü ve hoşgörüsü ile beni karşılayan kıymetli hocam Doç. Dr. Fatma ÇALIŞANDEMİR'e, yüksek lisansa başlarken beni yüreklendiren, süreçte desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Rafet AYDIN'a ve bana odasının kapısını daima bana açan hem bir abla hem bir hoca olarak destek ve tecrübelerini esirgemeyen değerli hocam Öğr. Gör. Mine GÖL'e minnetlerimi ve şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca yüksek lisans süresince beni destekleyen tüm kıymetli dostlarıma teşekkür ederim.

Hayatımın her döneminde maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman yanımda olan, hep bana inanan başta sevgili annem-babam olmak üzere kıymetli aileme ve uzun ve yorucu tez dönemi süresince ve her türlü sıkıntıya benimle göğüs geren, motivasyonumu yükselten, daima desteğini ve inancını hissettiğim hayat arkadaşım Gül'e sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖZ.....	ii
ABSTRACT	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
TEŞEKKÜR	iv
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt problemler.	4
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sınırlılıklar	5
1.6. Sayılıtlar	5
1.7. Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	7
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1. Kuramsal Çerçeve	7
2.1.1. Okul öncesi eğitim.	7
2.1.2. Kaygı kavramı.	8
2.1.2.1. Kaygı ve korku arasındaki fark.	11
2.1.3. Kaygının nedenleri.	11
2.1.4. Okul öncesi dönemde kaygı ve kaygı bozuklukları.	12
2.1.5. Okul öncesi dönemde kaygı türleri.	13
2.1.5.1. Genellenmiş kaygı bozukluğu.	14
2.1.5.2. Sosyal kaygı.	15
2.1.5.3. Obsesif kompulsif bozukluklar.	17
2.1.5.4. Fobiler.	19
2.1.5.5. Erken çocukluk döneminde ayrılık kaygısı.	21
2.1.6. Yetişkin ayrılık kaygısı.	23
2.2. İlgili Araştırmalar	25
2.2.1. Çocuk kaygısına ilişkin araştırmalar.	25
2.2.2. Ebeveyn kaygısına ilişkin araştırmalar.	28
2.2.3. Çocuk ve ebeveyn kaygısı arasındaki ilişkiye dair araştırmalar.	29
BÖLÜM III	31
YÖNTEM.....	31
3.1. Araştırmanın Modeli	31
3.2. Çalışma Grubu.....	31
3.3. Veri Toplama Araçları	33

3.3.1. Kişisel bilgi formu.....	33
3.3.2. Yetişkin ayrılma anksiyetesi anketi.....	34
3.3.3. Yeniden düzenlenen okul öncesi kaygı ölçeği.	34
3.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi	35
BÖLÜM IV	37
BULGULAR VE YORUM.....	37
4.1. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygılarına İlişkin Bulgular.....	37
4.2 Ebeveynlerin Kaygılarına İlişkin Bulgular	46
4.3. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocuklarının Kaygıları ile Ebeveynlerin Kaygıları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular	50
BÖLÜM V.....	52
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	52
5.1. Tartışma ve Sonuç	52
5.1.1. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarına ilişkin bulguların tartışılması.	52
5.1.2. Ebeveynlerin kaygılarına ilişkin bulguların tartışılması	58
5.1.3. Okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasındaki ilişkiye dair bulguların tartışılması	60
5.2. Öneriler.....	63
5.2.1. Araştırmaya dönük öneriler.....	63
5.2.2. Uygulamaya dönük öneriler.	64
KAYNAKLAR.....	65
EKLER	78
EK-1.....	79
ÖZGEÇMİŞ	85

KISALTMALAR

AKB: Ayrılık Kaygısı Bozukluğu

APA: Amerikan Psikoloji Birliği

DSM: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı

OKB: Obsesif Kompulsif Bozukluk

OÖE: Okul Öncesi Eğitim

OÖKÖ: Okul Öncesi Kaygı Ölçeği

TDK: Türk Dil Kurumu

YAAA: Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi

YAKB: Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>		<u>Sayfa</u>
Tablo 1	Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Özellikleri.....	31
Tablo 2	Ebeveynlerin Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı...	32
Tablo 3	Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Aileye Ait Özelliklere Göre Dağılımı.....	33
Tablo 4	Ölçek Puanlarının Normallik Test Sonuçları	35
Tablo 5	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	37
Tablo 6	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Yaşlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	38
Tablo 7	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Doğum Sırası Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	39
Tablo 8	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Sürelerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	40
Tablo 9	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kardeş Sayısına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	41
Tablo 10	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Yaşlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları...	42
Tablo 11	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	43
Tablo 12	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Aylık Gelir Durumlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	45

Tablo 13	Ebeveynlerin Okul Öncesi Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları	47
Tablo 14	Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	47
Tablo 15	Ebeveynlerin Yaşlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	48
Tablo 16	Ebeveynlerin Öğrenim Durumlarına Göre Ebeveynlerin Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.....	48
Tablo 17	Ebeveynlerin Aylık Gelir Durumlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	49
Tablo 18	Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygıları ile Ebeveynlerin Kaygıları Arasındaki İlişkiye Spearman's Rank Order Korelasyon Testi Sonuçları.....	51

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmaya temel teşkil eden problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı ve araştırmanın önemi, sınırlıklar, sayılılar ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Kaygı; korku, kızgınlık, mutluluk, üzüntü gibi duygularımızdan biridir. Günlük yaşamda karşı karşıya kalınan sıkıntılı durumlar kaygıya neden olabilmektedir. Trafiğe takılma, önemli bir yere geç kalma, işlerini veya sorumluluklarını yetiştirememeye, zorlayıcı sınavlara girme bu tarz durumlara örnek verilebilir. Tıpkı diğer duygular gibi, kaygı duymak doğal bir duygudur. Ancak kaygı kişiye hoşnutluk veren değil, nahoşluk getiren bir duygudur (Antony, 2000). Kaygı, insanoğlu için doğumdan ölüme dek var olan en temel duygulardan bir tanesidir. Freud'a göre kaygı "Fiziksel ya da toplumsal çevreden gelen tehlikelere karşı bireyi uyarma, gerekli uyumu sağlama ve yaşamı sürdürme işlevine katkıda bulunur" (Geçtan, 2015, s. 169). Kaygı; bir kişi ya da olaya karşı rahatsız edici duygular içeren ve bilinen bir nesnesi olmayan bir durum tanımlamaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2015). Kaygı, kişiyi rahatsız edici duygularla birlikte heyecanları da içerisinde barındırır. Bu tanımlanması güç bir durumdur (Cüceloğlu, 2016). Klinik terminolojide "anksiyete bozukluğu" olarak geçiyor olsa da "kaygı bozukluğu" terimi daha anlaşılır olmaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2015). Çocukların günlük yaşamında sıklıkla karşılaşılan bir duygu olan kaygı ile ilgili pek çok tanım bulunmaktadır (Koç, 2014). Kaygı yaşamın herhangi bir anında ortaya çıkan ve kişide kötü bir şeyler olabileceğine dair düşüncelere iten sıkıntılı bir duygu durumudur. Bu hislerle kişi muhtemel tehlikeyi önleyemeyeceği ve bununla başa çıkamayacağını düşünür (Antony, 2000). Kaygıyı hisseden kişi kötü şeylerin yaşanacağını düşünür ancak nedenini kestiremeyebilir. Kaygı bir tehlike

yahut tehdit sonucu kişi tarafından verilen içsel ve psikolojik bir reaksiyondur. Kaygının şiddeti değişebilir. Bu hafif bir gerginlikten panik seviyesine varacak derecede yaşanabilir. Kaygıyı bir bozukluk olarak nitelendirmek için Diagnostic and Statistical Manual (DSM-V)'e göre bazı kriterleri yerine getiriyor olması gerekir. Kaygı durumları gündelik hayatın getirdiği strese verilen bir reaksiyon olmaktan çıkıp bozukluk haline geldiğinde kişinin hayatında ciddi sorunlar yaratabilir. Aile hayatını, işini, sosyal çevresini ve kendi benlik algısını bozabilir (Köroğlu, 2014).

Kaygı, kişinin kendisi ile alakalı yahut dışardan bir tehlike olasılığı veya tehdit olarak algılanan bir durum karşısında yaşanan duygudur. Kişi sürekli tetiktedir. Fiziksel olarak rahatsız hissedebilir. Bu rahatsızlıklar ağız kuruması, baş ağrısı ya da dönmesi, bitkinlik, mide ağrıları ve kalp çarpıntıları olarak görülebilir. Bunun yanında ruhsal açıdan gergin ve endişeli olabilir. Bu belirtiler kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003). Walkup ve arkadaşları (2008), kaygı bozuklukları gençlerde en sık rastlanan psikolojik bozukluklardan biri olmakla birlikte gelişmiş ülkelerdeki çocuk ve ergenlerin %6 ile %20'sini etkilediğini belirtmektedir.

Kaygı ve korku kavramları birbirleriyle en sık karıştırılan kavramlardan birisidir. Bu iki kavram arasındaki en temel farklardan birisi korkunun bilinçli olarak tanınan ve belirli bir tehlike anında ortaya çıkan bir tepki olması iken; kaygı, kişi tarafından kaynağı bilinmeyen durumlara karşı verilen heyecansal bir tepkidir. Korku durumunda tehdit dışardandır ve bireyin yaşamında gerekli değerlerin tümü tehdit altında değildir. Kişi bununla mücadele eder ve ortadan kalktığına rahatlar. Ancak kaygı durumunda benliğin bütünlüğü tehdit altındadır, korkuya nazaran daha şiddetlidir ve daha uzun süreli görülür (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003).

Çocuğun kaygı düzeyini etkileyen etmenler arasında; çocuğun cinsiyeti, yaşı, ebeveyn tutumları, ebeveyn eğitim seviyesi ve gelir düzeyi, kardeş sayısı ve doğum sırası etkili olabilmektedir. Kaygı, gelişim sürecinde var olan duygulardan bir tanesidir. Çocuğun gelişim süreciyle paralel olarak ebeveyninden ayrılma kaygısı, kardeş kaygısı, okul kaygısı, sosyal kaygılar yaşanabilmektedir. Çocuğun günlük yaşamında gelişen olaylara bağlı olarak birtakım kaygı durumları yaşanması normal sayılırken, bunun sık sık ve şiddetli olarak ortaya çıkması bir bozukluk olarak değerlendirilir (Çifter, 1985).

Kaygının öğrenilen bir duygu olduğu düşünüldüğünde, annelerin kaygı düzeyinin çocukların kaygı düzeyini etkileyebileceği ortaya çıkmaktadır (Alisinanoğlu, 2003).

Bazı çocukların kaygılı olmaları açıkça fark edilebilirken, bazı çocuklar ise kaygılarını gizleyebilmektedir. Bu durum ebeveynlerin çocuğun kaygısını farketmeyişi olarak yaşanabilmektedir. Lakin kaygının ebeveynler tarafından farkedilmeyişi, çocuğun kaygısının az olduğu ya da çocuğa daha az zarar vereceği olarak yorumlanmamalıdır (Chansky, 2009).

Kaygının meydana gelmesinde ebeveynleri, öğretmenleri ve çocuğun sosyal çevresi önemli bir etkiye sahiptir. Normalin üzerinde bir kaygı çocuğun sosyal çevresiyle alakalı olabilmektedir. Çocuğu inciten, küçük düşüren ve reddedici tavırlar çocukta kaygı ve güvensizlik duygusunun oluşumuna neden olabilir (Demiriz ve Ulutaş, 2003). Ebeveynlerin ve öğretmenlerin mükemmeliyetçi kişilikte olmaları da çocukta kaygının oluşumuna zemin hazırlamaktadır.

Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocuklar, anne-baba ya da sevdiği diğer insanlarla ayrı kalmak istemez, kaldıklarında yoğun bir kaygı yaşar ve bu kişileri kaybetmekten endişe duyarlar. Küçük çocukların anneye bağlılık göstermesi ve ayrı kalmaktan korkmaları doğal bir davranış olarak nitelendirilebilir. Ancak çocukların 4-5 yaşından sonra bakım veren figürden ayrı kalmayı öğrenmesi ve bununla başa çıkabilmesi beklenir. Ayrılık kaygısı olan çocuklar okul çağına geldiklerinde dahi anne-babaları ile birlikte yatmaya ve hatta gölge gibi bağlandıkları figürü takip etmeye, ayrı kaldıklarında yoğun endişe ve huzursuzluk yaşamaya devam ederler. Bu durum çocuğun okul hayatını ve sosyal çevresi ile olan ilişkisini de olumsuz etkileyebilir. Aile yaşantısında ciddi zorluk ve kısıtlamalara neden olabilir (Topaloğlu, 2013).

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi ebeveynlerin kaygı durumları ile okul öncesi dönem çocuklarının kaygılarını etkileyecek ve birbiri ile ilişkisini ortaya koyacak faktörler bulunmaktadır. Bu faktörlerin incelenmesi, çeşitli değişkenlerle incelenmesi ve ilişikisel açıdan ele alınması kaygılarını etkileyen nedenleri ortaya koymakta önemli bir veri kaynağı oluşturacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problemini; “Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ve ebeveynlerinin kaygıları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır ve okul öncesi

eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasında bir ilişki var mıdır?" sorusu oluşturmaktadır.

1.2.1. Alt problemler. Bu çalışmada aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların cinsiyetlerine göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
2. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
3. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların doğum sıralarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
4. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların okul öncesi eğitime devam sürelerine göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
5. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kardeş sayılarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
6. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin yaşlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
7. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin öğrenim durumlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
8. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin aylık gelir durumlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?
9. Ebeveynlerin kaygıları çocuklarının cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
10. Ebeveynlerin kaygıları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
11. Ebeveynlerin kaygıları yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
12. Ebeveynlerin kaygıları öğrenim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
13. Ebeveynlerin kaygıları aylık gelir durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
14. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasında bir ilişki var mıdır?

1.3.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ve ebeveynlerinin kaygılarının çeşitli demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi, çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya konmasıdır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Kaygı insanların günlük yaşamda sıkça ve farklı düzeylerde yaşadıkları bir duygu durumudur. Gerek okul öncesi dönem çocuklarında ve gerekse onların ebeveynlerinde çeşitli zamanlarda farklı düzeylerde kaygı durumlarına rastlanmaktadır. Kaygı ile ilgili çok sayıda araştırma yapılmış olmasına rağmen ebeveyn kaygıları ile çocuk kaygılarının birlikte çalışıldığı araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Yapılan bu araştırma, çocuklarının kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasındaki ilişkiyi, bunları etkileyen faktörleri ortaya koyması bakımından önemlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Aksaray il merkezinde okul öncesi eğitime devam eden 468 çocuk ve ebeveyni ile sınırlıdır.

1.6. Sayıtlar

Bu araştırmada, ebeveyn ve çocukların ölçekleri gerçekçi bir şekilde ve içtenlikle cevapladığı varsayılmıştır.

1.7. Tanımlar

Kaygı: Genellikle kötü bir şey olacaktıymış düşüncesiyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu, endişe (Türk Dil Kurumu [TDK], 2011).

Korku: Gerçek veya beklenen bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, beniz sararması, ağız kuruması, kalp, solunum hızlanması vb. belirtileri olan veya daha karmaşık fizyolojik değişmelerle kendini gösteren duygu (TDK, 2011).

Genellenmiş (Yaygın) Kaygı Bozukluğu: Birtakım olaylar ya da etkinliklerle ilgili olarak sürekli, aşırı ve durumla uygun olmayan bir endişe. Kişi kuruntularını denetim altına almakta güçlük çeker (Amerikan Psikoloji Birliği [APA], 2014).

Sosyal kaygı: Kişinin sosyal durumlara ve diğer bireylere karşı aşırı ve sürekli derecede korku duyması. Sosyal ortamlardan kaçınması (APA, 2014).

Fobi: Belirli nesnelere veya durumlar karşısında duyulan olağan dışı güçlü korku, yığı (TDK, 2011).

Ayrılık Kaygısı: Çocuğun bakım veren bağlanma figüründen ayrılması ya da ayrılma beklentisine girmesi sonucunda yaşadığı yoğun kaygı durumudur (APA, 2014).

Durumluk ve Sürekli kaygı: Belirli zamana ait kişiye özel gerginlik veya kuruntu duyguları ve sinir sisteminin uyarılması ile karakterize geçici bir durumdur. Sürekli kaygı ise süreç içerisinde yaşanmış kaygı durumlarını günlük ve gelecek hayatına yansıtarak devamlı bir kaygı eğilimde olma durumudur (Spielberger, 1972).

Ebeveyn Kaygısı: Ebeveynlerin "Yetişkin Ayrılık Kaygısı Anketi"nden aldıkları puan.

Çocuk Kaygısı: Okul öncesi eğitime devam eden çocukların "Okul Öncesi Kaygı Ölçeği"nden aldıkları puan.

Öğrenim Düzeyi: Mezun olunan eğitim kademesi

İlköğretim Mezunu: İlk okul, İlköğretim okulu ya da ortaokul mezunu

Orta Öğretim Mezunu: Lise mezunu

Yüksek Öğretim Mezunu : Ön lisans, lisans ve lisansüstü mezunu

Çocuk Yaş Grupları: 4 yaş grubu; 36-48 ay çocukları, 5 yaş grubu; 49-60 ay çocukları, 6 yaş grubu; 61-72 ay çocukları kapsamaktadır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırmanın konusu ile ilgili literatür taranmış olup, araştırmanın çerçevesi çeşitli başlıklar altında oluşturulmuştur.

2.1.1. Okul öncesi eğitim. Okul öncesi eğitimi olarak adlandırılan ve erken çocukluk eğitimi olarak da bilinen bu dönem; 0-6 yaş grubunu ilköğretime hazırlayan, aile katılımını içinde barındıran, evde eğitim ve yetiştirme olanaklarını destekleyen, dil, ekonomik ve sosyal açıdan var olan eşitsizlikleri erken dönemde ortadan kaldırmayı amaçlayan bir eğitim kademesidir. (Aslanargun, 2011). Çocuğun doğumundan ilkokula başlayana kadar geçen süreye “okul öncesi dönem” bu dönem zarfında geliştirilen ve eğitsel etkinliklerin tümünün öğretildiği döneme de “okul öncesi eğitim” denilmektedir (Oktay, 1990).

Okul öncesi eğitim; çocuğun hayata ilk adımı attığı günden, ilköğretim bünyesinde edindiği temel eğitime kadar geçen zaman dilimini kapsamakla birlikte çocukların bu süre zarfında günlük hayatında önemli bir rol oynayan zihinsel, bedensel, sosyal, dil, psikomotor ve duygusal gelişimlerini büyük ölçüde tamamladığı, ailelerde, sosyal çevrede ve okullarda verilen eğitimle kişiliğin gelişerek şekillendiği eğitim süreci olarak tanımlanır (Seven, 2014).

Okul öncesi eğitim; 0-72 aylık çocukları kapsayan okul öncesi çocukların bireysel niteliklerine ve gelişim seviyelerine uygun gelişimlerini destekleyen, dış olanakları sağlayan; çocukların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişmelerine olanak sağlayan; yaşadığı toplumun değer yargıları doğrultusunda onları en iyi şekilde biçimlendiren ve onları temel eğitime hazırlayıp, temel eğitim bütünlüğünü de harmanlayan bir eğitim sistemidir (Balat, 2012).

Okul öncesi dönem, çocuğun hızla gelişim gösterdiği bir dönemdir. Yapılan taramalarda okul öncesi çocukların bu dönem içinde kazanmış olduğu davranışın

önemli kısmını, inançlarını, değer yargılarını, tavırlarını ve kişilik yapılarını şekillendirdiği görülmektedir (Kandır, 2008).

2.1.2. Kaygı kavramı. Kaygı, Türkçe'ye "anksiyete" kavramının çevirisi ile girmiştir. Kaygı kavramı ile alakalı birden çok tanım bulunmaktadır. Kaygı kavramının tanımı çeşitli biçimlerde pek çok araştırmacı tarafından yapılmıştır. Kaygı, kaynağı belirsiz olan korku ve sıkıntıyla ortaya çıkar. İlk olarak 19.yy. başlarında Freud tarafından incelenmeye başlanmıştır. Çoğu kaynakta kaygı tanımlanırken, herkesin belirli dönemlerde yaşadığı rahatsız edici bir duygu olarak tanımlanmıştır (Koç, 2014). Bireyin tehlikeli olarak değerlendirdiği, dışsal bir risk faktörüne bağlı olarak oluşan ruhsal bir durum olarak tanımlamıştır (Öner, 1977). Diğer bir tanımda kaygının bireylerde, dış faktörlere ilişkin algılanan tehdit sonucunda yaşandığını belirtmektedir (Smith & Lazarus, 1990). Hissedilen bu tehdit; yeterlilik, kontrol, benlik saygısı gibi temel güdülere yöneliktir (Fiske & Morling, 1996).

Kaygı tehlike arz eden, hoş olmayan, acı veren bir duygu olmasının yanı sıra insanın varlığının devamı için gereklidir. Kaygı, içsel ve dışsal faktörlere bağlı olarak zararlı sonuçlar yaratabilecek bazı durumlarda ortaya çıkabilir. Bunun yanında kaygı, objektif olarak nötr olan bir olayın kişi tarafından tehlikeli olarak algılanıp yorumlanması sonucunda da yaşanabilir. Kaygı yaşantısı sonucunda kişiler, her an olumsuz bir olayın gerçekleşebileceği düşüncesiyle tetikte olabilir (Işık, 1996). Özetle kaygı, kişinin zarar göreceğine ilişkin yaşadığı duygu (Öktem, 1981) ya da stres sonucunda hissedilen üzüntü ve gerginlik (Özgüven, 1994) biçiminde tanımlanabilir. Kaygı ile meydana gelen durum, bizi bir iş, eylem yahut düşünce için harekete geçirme ve etkinlikte bulunma konusunda motivasyon kaynağı olabilir (Demirsu, 2018). Kaygı düzeyi yüksek olan bireyler; mutsuzluk, tahammülsüzlük, insanlarla olan ilişkilerinde olumsuzluklar yaşarlar. İş kaybına uğrar ve istedikleri şekilde davranamadıklarından dolayı günlük sorumlulukları ve rollerinde bozulmalar meydana gelir (Berksun, 2003).

Bireylerin gerçekleştirecek bazı durumların kötü olacağını ve bu durumla baş edemeyeceklerini düşündüklerinden kaygı yaşayabilirler (Mckenzie, 2006). Kişi karşısına çıkan bir durumu tehlikeli olarak algılar ve gerçek dışı düşüncelerle bu algıyı beslerse kaygı durumları ortaya çıkabilir (Özer, 2008). Depresyon ve stresle birlikte değerlendirilen kaygı, kişinin yaşadığı yahut yaşayabileceği olaylar karşısında

gelecekle ilgili olumsuz bir tutum sergilemesine neden olur ve kaygıyı oluşturur (Köknel, 2005). Kişinin hayatında sahip olduğu değerlerin, baş edemeyeceği tehditlere maruz kalma endişesi ve tek başına kalışının hissedilmesi durumunu kaygı olarak adlandırabilir. Yani öz benliğine yönelik risk barındıran yıkıcı olay ve durumlara karşı verilen duygusal tepkidir (Canbaz, 2011). Kişinin devamlı olarak içsel ya da dışsal fark etmeksizin kendine tehdit oluşturacağını düşünerek oluşturduğu şemalardır (Beck & Emery, 2011).

Kaygı durumları beraberinde pek çok duyguyu içerir. Yersiz üzüntü, çaresiz kalmışlık, belirsizlik durumları, eleştirilme korkusu gibi birden çok duygu ile ortaya çıkan histir (Engür, 2002). Kaygı değerlendirildiğinde genellikle bir sıkıntı barındıran durum esnasında tedirginlik ve olağandışı korkular olarak tanımlanabilir fakat belirli bir nesneye bağlı olmamasıyla korkudan ayrılır (Budak, 2000). Kaygı farklı zamanlarda ve farklı yerlerde ortaya çıkabilen o an için bize nedensiz gelse de sebepleri olan fakat sebepleri tam olarak belirlenemeyen, karışımına çıkabilen endişe durumudur (Le Gall, 2012).

Kaygıyla ilgili bir diğer kavram ise Spielberger'in (1972) durumluk-sürekli kaygı teorisinde ele alınmıştır. Tehlikeli olarak algılanan ve değerlendirilen iç veya dış uyaran koşulları ile başlatılan ve kaygı belirtilerinin ortaya çıkmasıyla sonuçlanan, geçici olarak sıralanmış olaylar dizisini tanımlamaktadır. Bu belirtilerin yoğunluğu algılanan tehdidin derecesiyle orantılıdır; öte yandan süresi, uyarıların sürekliliğine ve bireyin geçmişte böyle uyaranlarla baş etme sürecinde edindiği deneyimlere bağlıdır. Durum kaygısı, otonom sinir sisteminin uyarılması ile hoş olmayan, bilinçli olarak algılanan gerilim ve tutukluluk duyguları içeren bireyin, stresli olarak değerlendirdiği, bu değerlendirmeye paralel olarak hissettiği subjektif korku, karmaşık ve eşsiz bir duygusal durum ya da tepki olarak betimlenmiştir (Spielberger, 1972).

Sürekli kaygı, kişilerin sahip olduğu değerlerin tehdit altında olduğunu düşünmesi ya da içinde buldukları durumu stresli olarak değerlendirmesi sonucu oluşan doğrudan çevreden gelen bir tehdit sonucu değil de içsel kaynaklı olan bir kaygı türüdür. Sürekli kaygı düzeyi yüksek bireylerin daha kırılğan ve negatif oldukları gözlenmiştir. Bireyin huzursuzluk, hoşnutsuzluk içinde yaşamasına ve olaylar karşısında kaygı duymaya meyilli hale gelmesine sebep olan sürekli kaygı, bireyleri birbirinden ayırt eden bir kişilik özelliğidir (Spielberger, 1966).

Kaygı, her insanda doğuştan var olan ve normal olduğu sürece var olması gereken bir duygu durumudur. Normal seviyede olan kaygı kişiyi motive eder, başarıya götürür ve yaşamın barındırdığı tehditlerden korur. Fakat normal seviyede değilse kişinin yaşamını olumsuz yönde etkiler (Cüceloğlu, 2016).

Tüm bu tanımlarından yola çıkıldığında üzüntü, çaresizlik, belirsizlik gibi duyguların kaygıyla birlikte görüldüğü ve kaygının bu gibi olumsuz duygularla beraber ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Genel olarak insanın günlük hayatın akışını bozarak rahatsız edici bir duygu olmasının yanı sıra, yapılan kaygı tanımlarının ortak noktası bize yaşattığı belirsizliğin doğurduğu huzursuzluk durumu yani nerede ve ne zaman oluşacağını bilmememiz, nedenini kestiremeyişimizin verdiği rahatsız edici bir duygu olmasıdır (Güler, 2016). Kaygı zannedilenden daha fazla günlük yaşamı etkiler. Çok kaygılı insanlar genelde vesveseli olarak adlandırılır (Cüceloğlu, 2016).

Kaygı, olumlu ve olumsuz duygular oluşturabilir. Kişiyi rahatsız etmesi olumsuz duygulara tedbir almaya yönlendirmesi, kişinin iyi hissetmemesine neden olur ve kişiliğinde etkiler oluşturabilir (Manav, 2010). Duygusal etkilerin yanında kaygının fizyolojik belirtilerde görülür. Bunlar; nefes darlığı, ter dökme, gerginlik, kalpte çarpıntıları, ani iniş-çıkışlar ve çabuk sinirlenme, vücudun belirli bölümlerinde ağrı, sindirim sisteminde bozukluklar, el ve ayaklarda soğukluklar, kendini yorgun hissetme, süregelen baş ağrısı, vücut kaslarında gerginlikler gibi belirtiler gösterir (Cüceloğlu, 2016).

Sebebi tam anlamıyla bilinmese de birden fazla etkenin kaygıya neden olabileceği düşünülmektedir. Stresli olma, çaresiz hissetme tehdit altında hissetme gibi birden fazla etken kaygıya neden olabilecek etkenler arasındadır (Mckenzie, 2006). Çocuklukta bilinçaltı anılar, bastırılan korkular, ebeveynlerin tutumları, teknolojik gelişmeler, ekonomik problemler kaygıya neden olur (Yavuzer, 2016). Ebeveyn tutumlarında reddedici, alaycı ve küçük düşürücü olma, öğretmenleri tarafından akranları önünde cezalandırılma ve çaresiz hissettirme, arkadaşlarıyla iletişimde dışlanma ve alay edilmeler kaygıya neden olabilmektedir ve bu da kaygının kökeninin çocukluk yaşantılarına dayandığına dair önemli bir ipucu niteliğindedir. (Geçtan, 2016). Bazı durumlarda kaygının geçici olduğu düşünülebilir. Ayrıca kişi, kaygının kaynağı kendisi olduğundan oluşan kaygı durumuna gereken önemi vermeyebilir, üzerine düşmeyebilir ve özellikle çocukluk döneminde yüksek endişelerini bile

gizleyebilir (Özusta, 1993). Bu gizleme ve öteleme durumunun çocukluktan ergenliğe ve yetişkinliğe varan dönemlerde devam ettirilmesi halinde kaygı durumlarının ileride büyük sorunlara neden olabileceği anlaşılmaktadır. Çocukluk yaşantılarının kaygının oluşumunda önemli bir yeri olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

2.1.2.1. Kaygı ve korku arasındaki fark. Kaygının en çok karıştırıldığı ve benzerlik gösterdiği duygu korkudur. Uyarıcı belirgin olursa baş etmesi daha kolaydır ama kaynağı belirsiz ise ve kişi baş edemezse insanda kaygı duygusu oluşur (Dağ, 1999). Kaygı ile korkuyu ayıran çizgi kaygıda fiilen yaşamadan düşününce de meydana gelmesi; korkuda bu durum korkutan olay, nesne ya da durum ile karşılaşınca meydana gelmesidir (Le Gall, 2012).

Korku ile kaygı arasında kaynak, şiddet ve süre olmak üzere üç fark vardır. Korkunun kaynağı bilinir, kaygının kaynağı belirsizdir; korku kaygıdan daha şiddetlidir, korku daha kısa sürelidir, kaygı ise uzun süre devam eder (Cüceloğlu, 2016). Kaygı ve korku duygularının her ikisi de yaklaşmakta olan tehlikeye karşı geliştirilmiş duygusal birer tepkidir. Ancak ikisi arasındaki önemli fark korkunun herkes tarafından tehlikeli olarak kabul edilen bir duruma karşı yaşanması, kaygının ise kişinin ürettiği bir duygu olmasıdır (Geçtan, 2016).

2.1.3. Kaygının nedenleri. İnsan içinde geleceğe dair beklentileri taşır ve bu durum kaygıyı tetikler. Ancak her beklentisi olan insan kaygılıdır gibi bir genelleme yapmak doğru değildir. Bu göreceli bir durumdur; yani beklenti halinde iken bazıları kaygılı olabilir, bazıları da herhangi bir kaygı taşımayabilirler. Bazıları tutkulu ve coşkulu bir bekleyiş içinde olabilir. Burada iki temel faktör ortaya çıkar: “elde edilmek istenen sonuca olan tutkunun derecesi ve kişinin kendi yetkinliğine, yani yapabilme bilgi ve becerisine olan güveni” (Cüceloğlu, 2019). Dünyaya geldiğimiz ve büyüdüğümüz kültür de kaygıyı etkileyebilir. Herhangi bir kültürde olağan bir durum diğer bir kültürde kişide kaygı uyandırabilir. Farklılıkların yanı sıra kaygıyı tetikleyecek ortak noktalar da görülmektedir.

Kaygıyı tetikleyen ortak durumlar; desteğin çekilmesi, olumsuz bir sonucu beklemek, iç çelişki ve belirsizlik olarak nitelendirmiştir. Desteğin çekilmesi durumu, kişinin

hayatında süreğen bir biçimde devam eden desteğin, kişinin beklemediği anda ortadan kalkması durumudur ve bu beklenmedik durumla karşılaşan kişide kaygı düzeyi artar. Olumsuz bir sonucu beklemek kavramı ise kişinin yaptığı iş ve eylem sırasında, yaptığı iş veya eylemin sonuçlarının olumsuz olacağını fark etmesi yahut düşünmesidir ve bu durum da kişiyi kaygıya götürür. Bir diğer ortak nokta olan iç çelişki ise, düşündüğü ya da inandığı olgu ile bu olguyu fiilen gerçekleştirirken yaşadığı zıtlık ve karmaşa kaygıya sebep olur. Son olarak belirsizlik ise geleceğe dair kişi ve olaylar hakkındaki endişelerdir ve bu belirsizlik kaygıya neden olur (Cüceloğlu, 2016).

“Kaygının bir kaynağı da çatışmadır. Kaygı, korkutucu bir uyarıcıyla ilgili bilinçaltı anıdır. Korkunun öğrenildiği belirli durum çoğu kez kolaylıkla unutulabilir. Korkutucu durumla ilk çocukluk yıllarında, olaylara ilişkin belleğin çok iyi olmadığı bir dönemde karşılaşmış olabiliriz. Bu durum daha ileri dönemlerde meydana gelmiş olsa bile, üzerinde düşünmek istemediğimiz için korkutucu yaşantıyı reddetmiş olabiliriz. Yaşantıyı bilinçsiz olarak bastırmış olabiliriz ve bunu psikolojik tedavinin uyguladığı deşme olmaksızın hatırlamamız mümkün olmayabilir. Yukarıdakilerin her birinin sonucu, gelişimi unutulmuş, öğrenilmiş bir korkudur. Korkunun koşullandığı durumla her karşılaşmamızda, nedenini bilmediğimiz huzursuzluk verici bir kaygı duyarız. Kaygının meydana geliş yollarından bir diğeri ise uyarıcı genellemesidir. Belirli bir duruma bir davranımda bulunmayı öğrendiğimizde, ilk duruma benzeyen bütün durumlara bir davranım öğrenmiş oluruz. Uyarıcı genellemesi biz farkında olmadan meydana gelebilir; hatta çoğunlukla da bu böyle olur. Sert bir babaya korku geliştiren çocuk, daha sonraları diğerk erkekler ile birlikteyken de huzursuzluk ve kaygı duyabilir; çocuk onları babasına benzetir ve belli belirsiz bir korku uyarıcı genellemesi yoluyla bu kişilere aktarılır” (Morgan, 2011, s. 208, 209).

2.1.4. Okul öncesi dönemde kaygı ve kaygı bozuklukları. Sadece yetişkinlerde değil, benzer durum ve şekillerde çocuklarda da kaygı belirtilerini görmek mümkündür. Fakat çocukların yaşadığı kaygı durumlarının çocuğun hayatını aksatmadığı, sosyal çevresinde etkileşimini engellemediği ve eğitiminde aksaklıklara yol açmadığı, çocuğa zarar veren kalıcı bir süreç olmadığı düşüncesiyle çocukluk dönemindeki kaygı durumları ile ilgili çalışmaları için oldukça geç kalınmıştır (Turan Cebeci, 2009). Çocukların çeşitli korkular/kaygılar yaşamaları, kaynağı belirsiz ve yeni olan durumlar karşısında kendilerini zayıf hissetmeleri dikkate alındığında olağan bir durum olduğu kabul edilebilir. İçgüdüsel ve dürtüsel arzuların engellenmesi çocuklar adına kaygıyı tetikleyen ilk uyarılar olarak ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 2010).

Çocukta kaygıya neden olabilecek faktörler arasında; aileye yeni bir kardeşin katılması, anne baba tarafından yeterince sevgi görmediğini, olumsuz bir davranışının cezalandırılacağını ya da terk edileceğini düşünmesi aynı zamanda saldırganlık,

cinsellik veya bağımsızlık dürtülerini ifade edememesi de kaygıya neden olabilecek genel faktörler arasında yer alır (Yavuzer, 2016). Gelişim dönemi itibariyle de çocukların kaygıya neden olabilecek sorunlarını yetişkinler kadar iyi sözel olarak ifade edememeleri çocukluk döneminde kaygının ortaya çıkmasında bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ebeveynleri tarafından az kabul gören ve özerkliği kısıtlanan çocuklar yüksek kaygı düzeyine sahip olabilmektedirler.

Çocuğun uyumak istememesi ya da uyku saatlerinin normalin dışına çıkması, dışa dönük iletişimden kaçınarak içe kapanık hallerinde artış, ebeveyn figüründen ayrılmak istememe, okul reddi/fobisi, baş ve karın ağrısı gibi belirtilerin olması çocukta kaygının var olabileceğine işaret edebilmektedir (Turan Cebeci, 2009). Kaygı bozukluklarının kişinin yaşamının erken safhalarında ortaya çıkabildiğini son dönem araştırmaları göstermektedir (Beesdo, Knappe & Pine, 2009). Buna rağmen, erken çocukluktaki kaygı bozuklukları hakkında bilgi almak için kaynak yetersizliği bulunmakta, kaygıya yönelik çalışmalar genellikle orta çocukluk ve ergenlik dönemine yoğunlaşmaktadır (Yeşildaş, 2018).

2.1.5. Okul öncesi dönemde kaygı türleri. Çocuklar çevreleri ile etkileşimlerinde oldukça önemli olan doğuştan farklı özelliklere sahip olarak dünyaya gelirler. Bu nedenle çocukların doğuştan taşıdıkları karakteristik özellikleri engellenirse kaygı ortaya çıkabilir (Artan ve Bayhan, 2014). Kaygıyı etkileyen faktörler incelendiğinde kişinin çocukluğunda ebeveynleriyle, öğretmenleriyle, diğer çocuklarla ilişkisi önemli bir yer tutar ve kaygının kökenine bakıldığında çocukluğunda yaşadığı olaylar etkilidir (Geçtan, 2012). Örnek olarak tuvalet eğitiminde ebeveynlerin katı tutum sergilemesi çocukta kaygıya sebep olur (Çimen, 2000). Çocuğun ebeveyni ve sosyal çevresi kaygıyı etkileyen faktördür. Kaygılı insanlarla aynı çevrede olması, çocuğu aşağılayıcı tutumlar, yanlış cezalar ve yanlış ebeveyn tutumları, sosyal çevresinde karşılaştığı zorluklar kaygının çocukta kalıcı olmasına yol açabilir (Geçtan, 2016). Okul öncesi dönemde çocuklarda belirtilerini göstermeye başlayan kaygı bozuklukları tedavi edilmezse bir veya daha fazla bozukluğun temel bozukluğa ek olarak aynı zamanda görülmesine, davranışsal sorunların ve şiddetli psikolojik problemlerin artmasına ve tedavisinin zorlaşmasına neden olabilmektedir (Seeley ve diğerleri, 2017).

Çocukluk dönemi kaygıları yaşanma şekillerine göre birbirinden ayrılır. Bunlar genellenmiş kaygılar, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı, belirgin korkular, özgül fobiler, aniden olan ve düzeyi yüksek kaygılar sonrası panik bozukluklar, takıntılarla ilgili olarak obsesif kompulsif bozukluklar, hayatı zorlaştıran sıkıntılardan sonra oluşan travma sonrası stres bozukluğu gibi kaygı bozukluklarıdır (Şenol, 2006).

2.1.5.1. Genellenmiş kaygı bozukluğu. Genellenmiş (Yaygın) Kaygı Bozukluğu gerek psikolojik gerekse bedensel belirtilerle seyreden bir kaygı bozukluğudur. Bu bozukluk; belirgin, yaygın ve kişinin kendini kontrol etmekte zorlandığı bir bozukluktur. Bu bozukluğa sahip çocuk ya da yetişkin yaşamdaki birçok alanda kaygı duymaya yatkınlıktır (Rapee, Wignall, Copham & Spence, 2015). Yüksek dereceli ve kontrolü mümkün olmayan kaygılardır (Chansky, 2009). Böyle çocuklar herhangi bir problem anında en kötü şeyin olacağını düşünürler (Chansky, 2009). Genellenmiş (Yaygın) Kaygı Bozukluğu tipik olarak çocukluk ya da erken erişkinlik çağında başlayan, önemli yaşam olaylarına bağlı olarak artış gözlenen, kişinin yaşamını depresif bir bozukluk kadar olumsuz etkileyen oldukça yaygın bir kaygı bozukluğudur. Genellenmiş (Yaygın) Kaygı Bozukluğunun ortak özellikleri baş edilemeyen ve hayatın genel aşamalarında olağan olaylara normalin üstünde duyulan kaygılardır.

DSM V'e göre; en az altı aylık bir sürenin çoğu gününde, birtakım olaylar ya da etkinliklerle ilgili olarak örneğin işte ya da okulda başarı gösterebilme gibi, aşırı bir kaygı ve kuruntu vardır ve kişi kuruntularını denetim altına almakta güçlük çeker. Bu kaygı ve kuruntuya, aşağıdaki altı belirtiden üçü ya da daha çoğu eşlik eder. Dinginleşememe (huzursuzluk) ya da gergin ya da sürekli diken üzerinde olma, kolay yorulma, odaklanmakta güçlük çekme ya da zihin boşalması, kolay kızma, kas gerginliği, uyku bozukluğu (uykuya dalmakta ya da uykuyu sürdürmekte güçlük çekme ya da dinlendirmeyen, doyurucu olmayan bir uyku uyuma) gibi belirtilerin yetişkinlerde en az üçü çocuklarda yalnızca bir tanesinin görülmesi yeterlidir (APA, 2014).

Genellenmiş kaygı bozukluğuna sahip çocukların; sağlık, okul ve sosyal hayat, oyun ve ebeveynlerle ilgili birçok kaygıları vardır. Televizyonda ya da sinemada gördükleri bir unsurdan ya da bir yere gezmeye gittiğinde karşılaştığı herhangi bir durumdan,

dolayı kaygıya girebilirler (Rapee ve diğeri, 2015). Bu tarz çocuklar gelecekle alakalı her şeyin planlamasını yapmak isterler ve her şeyin yolunda gideceğinden emin olmaya çalışırlar dolayısıyla riski sevmezler ve riske girmek istemezler (Chansky, 2009). Genellenmiş (Yaygın) Kaygı Bozukluğu olan çocuklar yaptıkları gerek günlük işlerde gerekse geleceğe dair iş ve durumlarda kaygı duyarlar ve hayatlarında risk almaktan hoşlanmazlar.

2.1.5.2. Sosyal kaygı. Sosyal kaygı bozukluğu Amerikan Psikiyatri Birliği Tanı Kitabı'na "sosyal fobi" adı altında ilk kez 1980 yılında girmiştir (Kearney, 2005). Kişi yaşadığı sosyal çevreye kendini sevdirmek gayesi içine girdiğinde ya da sosyal çevresi tarafından seilmeme durumundan kaçınması durumlarında ortaya çıkabilir. Sosyal kaygı içinde kendini başkalarına sevdirmek, takdir toplama ve başkaları tarafından olumlu değerlendirilme kaygısı barındırır (Budak, 2000). Leary ve Kowalski (1997) sosyal kaygının başkaları tarafından değerlendirilme durumu söz konusu olduğunda ortaya çıkan bir durum olduğunu belirtirken, sadece diğer kişilerin varlığından bağımsız, böyle bir olasılık olduğunda da sosyal kaygı yaşanabileceğini ileri sürmüşlerdir. Schlenker ve Leary (1982) sosyal kaygıyı birey çevresiyle sosyal etkileşime girdiğinde etkileşimde bulunduğu kişiler üzerinde etki bırakma çabası olarak tanımlamış ve beklediği izlenimi bırakmadığını düşündüğü durumlarda ise sosyal kaygı yaşayacağını belirtmiştir. Ancak elbette ki kişinin belirli düzeyde sosyal kaygı taşıması mevcut ilişkilerini sürdürebilmesi, düzenleyebilmesi ve sosyal bir varlık olarak gelişebilmesi için önemlidir. Bunun aksine çok yüksek düzeydeki kaygı kişinin çevresiyle olan sosyal becerilerini olumsuz etkiler; uyumunu ve günlük hayattaki sosyal işlevlerini bozar (Albano & Detweiler, 2001).

Sosyal kaygı bozukluğu belirtiler olarak; başkaları tarafından olumsuz değerlendirilebileceği korkusuyla toplumsal bir ya da birden fazla durumda kaygı duyulması, küçük duruma düşeceğinden ya da utanç duyacağı bir biçimde davranmaktan korkması ve korkulan toplumsal durumla karşılaşma ihtimalini düşünmesi hemen her zaman korku ya da kaygıyı doğurur. Bunun bir sonucu olarak korkulan toplumsal bir eylemin gerçekleştirileceği durumlardan kaçınılır ya da yoğun kaygı ve sıkıntıyla bunlara katlanılır. Söz konusu durumlarda duyulan kaygı kişinin bulunduğu sosyal çevreye göre değişkenlik gösterebilir. Sosyal kaygıda; kaçınma,

koru ya da kaygı sürekli dir ve en az altı ay sürer, korku, kaygı ya da kaçınma belirgin işlevsel bozukluğa neden olur ve kişinin hayatını olumsuz yönde etkiler (APA, 2014).

Sosyal kaygı, kişinin topluma açık yerlerde hata yapacağını, i, aile ya da arkadaş çevresinde sorunların olacağını, eletirilebileceğini ve rezil olacağını düşünerek bu tarz ortamlara girmemesi ve insanlarla sosyal ilişkiden uzak durmasıdır (Koyuncu, 2012). Sosyal kaygı; sosyal bir ortama girdiğinde tanıdığı ya da tanımadığı kişilerin karşısında rezil olacağını ve yapacağı bir davranış ya da söyleyeceği bir sözden dolayı kendini utanılacak duruma dreceğini, uygun davranışlarda bulunamayacağını düşünür ve olumsuz tepki alacağı beklentisiyle düşünerek sosyal yerlerden kendini geri çeker ve insanlarla iletişime girmekten korku duyar. (Işık, 1996; Eren Gm, 2006). Sosyal kaygıyla ilgili tanımların ortak noktası topluma açık kalabalık yerlerden ve diğer insanlardan çekinme duygusudur (Güler, 2016).

Sosyal kaygı bireyin sosyal ilişkilerinin niteliği ve kendilerinin mevcut ilişkilerini nasıl değerlendirdiğiyle ilgilidir. Kişinin çevresiyle nasıl ilişki kuracağı ve iletişim Őekli; bilişsel yapıdan getirdiği duygu ve davranışlar tarafından düzenlenir (Baldwin & Fergusson, 2001). Sosyal kaygı korkusuz olarak nitelendirilecek kadar az ya da aşırı derecede yüksek olarak iki ayrı uçta yaşanabilir ve sosyal kaygı tüm bireyler için geçerli bir durumdur.

Kaygı duyulan ortama yaklaıka kaygının düzeyi artar o ortamdayken en yoğunu yaşanır ve o ortam değiştirildiğinde kaybolur (Köknel, 2005). Bir birey sosyal kaygı düzeyi yükselmeye başladığında kaçınma davranışı gerçekleştirir ve bu kaçınma ileri boyutlara ulaşıp yaşam kalitesini olumsuz etkilemeye başladığında bireye sosyal kaygı bozukluğu tanısı konulur (Herbert, Rheingold & Brandsma, 2001).

Sosyal kaygı yalnızken ortaya çıkmaz, bir akran gurubu ya da yetişkinlerin olduğu sosyal ortamda kendini gösterir. Yabancı ortamlar, çocuğun tanımadığı insanlar bu kaygıyı daha çok tetikler (Koyuncu, 2012). Sosyal kaygı kişinin sosyal açıdan kendilerini ifade etmede zorluk çekmelerine yol açabilir (Beck & Emery, 2011). Sosyal kaygının temelleri kişinin çocukluğuna kadar uzanır yani yetiştiği evre ve okulda; bir diyalğun başlangıcında, toplulukta önünde hitap ederken, yetenek gerektiren performanslar sergilerken kendini belli eder (Austin & Sciarra, 2015). Sosyal kaygıya sahip bir ocuk yukarıda belirtilen iletişim hallerinde ya da topluluk önünde bir etkinlikte fark edilebilir. Çocuklar bir podyumda gibi çevresindeki

akranları ve yetişkinler tarafından izlendiklerini düşünürler ve bu sosyal kaygılarını tetiklemeyle kendileriyle dalga geçiliyor mu ya da kötü sözler söylüyorlar mı bunu düşünürler (Chansky, 2009) Buradan çıkarılacak sonuçlardan birisi sosyal kaygı türünü diğer kaygı türlerinden ayırt etmenin püf noktası dışarıdan herhangi birisi tarafından değerlendirmenin olup olmadığı olasılığının bulunmasıdır (Austin & Sciarra, 2015).

Sosyal kaygıya sahip çocuklarda kaygı düzeyinin artmasıyla rahatsız eden bazı fizyolojik tepkiler ortaya çıkar. Bu çocuklar dikkatlerini toplamakta zorlanırlar ve yüz kızarması, terleme gibi fiziksel tepkiler verirler (Öztürk ve Uluşahin, 2015). Ayrıca kaygı durumunda vücudunda kalpte hızlanma, nefes almada güçlük ellerin üşümesi gibi belirtiler görülebilir (Eren Gümüş, 2006). Sosyal kaygılı çocuklar ilerleyen yaşlarında güvenlerini etkileyecek önemli derecede özgüven eksikliği sıkıntısı yaşar ve daima kendilerini olumsuz özellikleri ile değerlendirirler (Koyuncu, 2012).

Çocuklara erken yaşlarda sosyal kaygı bozukluğu tanısı konulabilir. Sosyal kaygı bozukluğu tanısı konulan çocukların ailesinde sosyal kaygılı bir ebeveyne rastlanıldığı görülmüştür. Dolayısıyla anne babaların sosyal kaygılı olmaları çocuklarının da bu konuda duyarlı olmasını yol açmaktadır (Öztürk, Sayar, Uğurad ve Tüzün, 2005). Çocuklukta sosyal kurallar belirli bir disipline göre çocuğa öğretilmeye çalışılır. Doğru davranışlara ödül, yanlış davranışlara utandırılarak ceza uygulanırsa ileri ki yaşantıyı da etkileyecek şekilde utanma ve kaçınmalara neden olabilir (Edalman, 2009).

Genel itibariyle çocuklukta başlayan diğer kaygı bozuklukları ve psikolojik rahatsızlıklar sosyal kaygı bozukluklarına eşlik edebilir. Bu kişilerde ilerleyen dönemlerde sosyal çevreden soyutlama, intihara meyillenme gibi uç davranışlar görülebilir. Çoğunlukla bu kişiler maddi güçlerinin yetersiz olması yahut başka insanların hakkında ne diyeceği endişesinden dolayı yardım almaktan kaçınabilirler (Kocabaşoğlu, 2008).

2.1.5.3. Obsesif kompulsif bozukluklar. Obsesif-Kompulsif Bozukluk (OKB), bir kişinin kontrol edilemeyen, tekrarlayan dürtü duydukları (tekrarlanan) düşünceleri (takıntıları) ve davranışları (zorlamaları) tekrarlayan ortak, kronik ve uzun süreli bir rahatsızlıktır. Obsesif ve kompulsif kelime anlamları itibariyle; obsesif saplantılı, kompulsif zorlayıcı olarak tanımlanabilir. Obsesif kompulsif bozukluklar hem

düşüncedeki hem de hareketlerdeki takıntıları kapsar. OKB'li çocuklar, sıklıkla saplantılı düşünceleri ve ilgili duyguları başka düşüncelerle ya da zorlamalarla yapmayı ihmal etmeye, unutmaya ya da etkisiz hale getirmeye çalışırlar. Zorunluluklar, endişe veya sıkıntıyı azaltmak için gerçekleştirilen tekrarlayan, kasıtlı davranışlardır ve çoğu zaman basmakalıp veya katı kurallara göre yapılır. Yetişkinlerin aksine, çocuklar saplantıların veya zorlamaların aşırı ya da makul olmadığını kabul etmek zorunda değildir (Cohen, Mychailyszyn, Settapani, Crawle & Kendall, 2011). OKB, saplantı ve zorunlulukların varlığı ile karakterizedir. Obsesyonlar, tekrarlayan ve ısrarcı düşünceler, dürtüler, müdahaleci ve istenmeyen deneyimler olarak görülür. Zorlamalar; bir bireyin, bir saplantıya yanıt olarak, temel olarak vücut odaklı tekrarlayan davranışları azaltmak veya durdurmak için tekrarlanan girişimlerle karakterize edilir (APA, 2014).

Obsesif kompulsif bozuklukta devamlı ve tekrarlayan düşünceler ve sürekli el yıkama, sayma, kontrol etme gibi tekrarlayan davranışlar vardır (Austin & Sciarra, 2015). En yaygın obsesif-kompulsif bozuklardan birisi kirli maddelere dokunduktan sonra hasta olma veya başkalarını hasta etme korkusu, ellerin aşırı yıkanması ve nesnelerin tekrar tekrar kontrol edilmesi veya dokunulmasıdır (Storch, ve diğerleri, 2009). Bunun yanında bazı çocuklar, her şeyin mükemmel ya da doğru olması için güçlü bir ihtiyaç duyar. Örneğin, çocuk kitaplarının tamamı sıralanıp mükemmel şekilde düzenlenene kadar ev ödevine başlayamayabilir veya mükemmel olduğundan emin olmadan ödev yapamaz. Normal çocuklar bir şey tam anlamıyla doğru değilse de bunu çok umursamazlar hoşgörüle mücadele ederler. Her zaman doğru olanı yapmaya çalışmazlar veya hata yapmaktan korkmazlar ve yapsalar da bunlar hakkında düşünmeye odaklanırlar ve dersler çıkarırlar (Rahman, Reid, Parks, McKay & Storch, 2011).

Obsesif kompulsif bozukluğu (OKB) olan çocuklar kendilerine ya da çevrelerine zarar vereceklerini düşünürler, kirlilikler ve hastalıklarla ilgili davranışlar ve devamlı tetikte olarak, kaygılı ve şüpheli olurlar (Cüceloğlu, 2016). Bu kapsamda OKB'li çocukların sıkıntıları karmaşık ve etki alanı geniştir. Sadece düşünce olarak değil, tik gibi bedensel reaksiyonlarla ve sinirsel normal olmayan şekilde de kendini gösterebilir (Rapee ve diğ., 2015). Obsesyonlar karar vermede güçlük, rutin tekrarlar, korkutucu şeyler yaşama korkusu ile kendini gösterebilir (Geçtan, 2015). Bazı çocukların

kendilerinin de yadırgadığı korkuları vardır. Ebeveynlerine oldukça bağlı olan çocuk onlara zarar verme hatta öldürme korkusu yaşayabilir. Ayrıca normal cinsel özelliklere sahip çocuk anormal tercihler yapabileceğini düşünüp endişelenebilir (Chansky, 2009).

Simetri saplantısı ise öğelerin belirli bir şekilde ve nizamda durması gerekliliğidir. Örneğin, renge, boyuta göre veya belirli bir yöne bakacak şekilde sıralanmasıdır. Bu tür bir saplantıya sahip çocuklar bunları yapmazsa başlarına bir şey geleceği ya da sevdikleri birinin zarar göreceğini düşünür. Örnek vermek gerekirse eğer ayakkabılarım düzgün bağlamazsam ya da bu kalemleri renklerine göre masama düzenli bir şekilde koymazsam annem ölecek gibi saplantılı düşünceler içine girebilirler. Ancak çocuklar bu takıntıların içeriğinin çok garip geldiğini veya anlam ifade etmediğini düşünebilir ama yine de ya olursa korkusuyla saplantılı davranışlara devam ederler. Daha iyi açıklamak gerekirse OKB'li bir çocuk, oyuncak ayıları en küçüğünden en büyüğüne sıralaması gerektiğini düşünür ve yapmazsa bir sevdiğinin başına bir şey gelebilir ya da çok istediği bir şey bu davranışı yapmazsa gerçekleşmeyeceğini düşünür. Çoğu çocuk ve genç bu düşüncelerin garip olduğunun farkındalardır. Lakin çocuğun düşüncelerinin tuhaf olduğunu düşünmemesi normaldir Çünkü çocukların bir çoğu, saplantılarının başkalarına da özgü olduğunun farkında değildir (Rahman, Reid, Parks, McKay & Storch, 2011).

2.1.5.4. Fobiler. Fobiler genellikle belirli bir nesneye ve olaya dair ilgi çekici, mantıklı ve kararlı korkulardır. Genellikle diğer kaygı bozukluklarıyla birlikte seyreder (Austin & Sciarra, 2015). Fobiler genel olarak bir nesneye veya bir olaya karşı mantıksız korkular olarak adlandırılır. Korkulan nesneyle yaşanan olumsuz bir deneyim sonrası kişinin bu durumu olumsuz genellemesi ve tekrar olumlu olarak değerlendirmesini engellemesi ile kaygı durumu ortaya çıkar. Dolayısıyla fobilerin en öne çıkan özelliği bilinç dışı olmasıdır. Freud'un bu konuya bakışına göre bilinçaltında birbiriyle tutarsız unsurlar bu fobilerin kökenini oluşturur. Fobiler basit veya karmaşık olabilir. Fobilerin yaşamı çok zorlaştıranlarını ve çözümü zor olanlarını ve beraberinde kaygı nöbetleri getirenlerini karmaşık olarak adlandırmışlardır. Fobi niteliğindeki kaygılar gerçekten bir riskli durumdaki korkuyla ayrılmalıdır (Cüceloğlu, 2016).

Gerçek fobiler daha spesifiktir. Bunlar bir canlıdan korkma, kalabalık korkusu, dışarı çıkma korkusu gibidir (Geçtan, 2015). Çocukların özgül fobileri karanlık, hava olayları, böcekler, belirli hayvanlarla örneklendirilebilir (Rapee ve diğerleri, 2015). Fobiler orantısız, kontrolü zor, açıklama dışı, uzun zaman süren, uyumsuz, yaş özelliği dışı gibi nitelikler taşır (Austin & Sciarra, 2015).

Çocuklarda en yaygın şekilde görülen fobilerden biri olan okul fobisi, duygusal sıkıntı, özellikle kaygı ve depresyon ile ilişkili okula devam etmenin zorluğu olarak tanımlanabilir. Belirlenen okul reddetme davranışını etkileyen temel unsurlar toplum, okul ve aile ile bağlantılıdır (Kearney & Hugelshofer, 2000). Okul çağındaki çocuklarda nispeten sık karşılaşılan; çocuk, aile ve okul açısından önemli zorluklara yol açan bir sorundur. Korku, endişe ya da çeşitli kaygıları nedeniyle okula gitmeyip evde kalan çocukların davranışları bir okul reddi ya da okul fobisi olarak tanımlanırken, ayrılık kaygısı ile ilişkilidir (King & Bernstein, 2001). Ayrılık kaygısı bozukluğu, yaygın kaygı bozukluğu, sosyal fobi, özel fobi ve kaygı belirtileri olan uyum bozukluğu okul fobisi ile en sık görülen rahatsızlıklardır (King, Ollendick & Tonge, 1995).

Evden veya çocuğun bağlı olduğu kişilerden ayrılması ile yaşadığı çoğunlukla şiddetli ayrılma kaygısı okulun reddine neden olabilir. Okulun reddetme davranışı çocukta; sıkıntı, akademik düşüş, akranlardan yabancılaşma, aile çatışması, aile içi şiddet, finansal ve yasal sonuçlar gibi ciddi kısa vadeli sorunlara yol açabilir. Uzun vadeli sonuçlar, yüksek öğrenimden uzak kalmasına, istihdam problemlerine, sosyal zorluklara ve daha sonraki psikiyatrik hastalıklara yönelik artan risklere neden olabilmektedir (Flakierska-Praquin, Lindstrom & Gillberg, 1997). Günümüzde bu riskleri en aza indirmek veya ortadan kaldırmak adına okul fobisine yönelik farklı terapi yöntemleri kullanılmaktadır. Bilişsel davranış terapisi, okul reddinin tedavisinde en sık kullanılan yaklaşımdır (Bahali ve Tahiroğlu, 2010). Son olarak, çocuğun rahatlığını ve güvenliğini arttırmak için okulda uygun ortamı sağlamak oldukça önemlidir.

2.1.5.5. Erken çocukluk döneminde ayrılık kaygısı. Ayrılık kaygısı bozukluğu (AKB); çocuğun anne ya da bakım veren anne figüründen ayrılması ya da ayrılma beklentisine girmesi sonucunda yaşadığı yoğun kaygı durumudur. Ev ya da alıştığı ortamdan ayrılmak çoğu çocuk için zor bir durumdur. Bu zorluk kaygı olarak nitelenebilecek düzeye kadar ulaşabilmektedir. Ayrılma kaygısını çocuğun bakımını yapan kişiden uzaklaşmaktan korkması olarak tanımlarken genellikle bu kişinin anne olduğu belirtilmiştir. (Rapee ve diğ. 2015). Kısaca ayrılma kaygısı çocuğun bakımını gerçekleştiren, çocuğun bağlandığı ve önem verdiği figürde ayrıldığında yaşadığı kaygıdır. 3 ile 5 yaş aralığında kademeli olarak ayrılık kaygısının azalması beklenmektedir (Işık ve Taner, 2006). Eğer ayrılık kaygısı beklenildiği gibi azalmazsa, çocukta pek çok psikolojik belirtiyeye de neden olmaktadır (Geçtan, 2012). Ayrılık kaygısı yaşayan çocuklar bakım veren kişiden ayrıldıklarında aşırı derecede huzursuzluk ve üzüntü duyarlar ve bununla baş edemeyen çocuklar anneden ya da bakım veren anne figüründen ayrılmak istemezler ve ayrılık durumunda ise aşırı tepki verirler. Ayrılık kaygısı, gelişimsel olarak uygunsuz, aşırı, kalıcı ve bağlanma şekillerinden birisidir ve çoğunlukla ebeveynlerden veya diğer aile üyelerinden ayrılma konusunda gerçekçi olmayan endişe ile tanımlanır. Ayrılık kaygısı olan çocuklar, ayrılıktan önce veya ayrılma girişimlerinde sorun yaşamaktadırlar. Bu çocuklar ayrıldıklarında; kendilerinin veya ebeveynlerinin güvenlik ve sağlıkları hakkında aşırı endişe duyabilir, yalnız uyumakta zorluk çekebilir, ayrılık temalı kabuslar görebilir, sık sık fiziksel şikayetlerde bulunabilir ve okula gitmeyi dolayısıyla ebeveyninden ayrılmayı reddedebilir. Ayrılma kaygısı bozukluğu olan çocuklar, kaygı belirtilerinin ciddiyeti ve şiddeti doğrultusunda çeşitli derecelerde önleyici davranış sergilerler (Albano, Chorpita & Barlow, 2003). Çocuklarda bu tür bir kaygı, okullarında, günlük aktivitelerinde ve gelişimsel görevlerinde önemli bir engel olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrılma kaygısı bozukluğu olan çocuklar, okulu reddetme ile sonuçlanan fiziksel ve duygusal belirtilerin belirgin hale gelmesi ile çevresine karşı utanma, kendini soyutlama ile sonuçlandığında ayrılık kaygısı klinik bir boyuta gelir. Kaygı bozukluğu olan çocuklar, karşılaştıkları durumlara normal çocuklara göre daha fazla olumsuz duygusal tepki verirler (Carthy, Horesh, Apter, Edge & Gross, 2010). Genel itibariyle ayrılma kaygısında en öne çıkan faktör çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan bağlanma figüründen ayrı kalmaktan yoğun endişe duymasıdır.

Ayrılık kaygısı çocukluk döneminde hemen hemen her çocuğun yaşadığı bir durumdur. Ayrılık kaygısını kaygı bozukluğu olarak değerlendirmek için devamlılık süresine, şiddetine ve çocuğun işlevlerine etkisine bakılmalıdır (Austin & Sciarra, 2015). Ayrılık kaygısı yaşayan çocuklar bağlanma figürünü kısa süreli dahi olsa gözden kaybettiklerinde çok etkilenirler, nerede olduğunu sorgularlar, örneğin okula bırakıldıklarında bir daha annelerinin onları almayacağını düşünebilirler (Chansky, 2009). Ayrılık kaygısında çocuğun bağlanma figürüne karşı bir güvensizlik vardır. Yaşanan bu güvensizlik birtakım davranış sorunlarına neden olabilir (Yavuzer, 2011). Aynı zamanda ayrılık kaygısı çocuğun gelişim alanlarındaki yaratıcılığını kötü etkiler (Işık ve Taner, 2006). İlerleyen yaşlarda ayrılık kaygısı azalmazsa okul reddine yol açabilmekte, çocukların akademik başarılarını ve okul yaşantılarını olumsuz etkilemektedir (Mckenzie, 2006).

Bebeklik döneminde farklı kişi ve nesnelere karşılaşan çocuk, yeni öğrenme deneyimleri kazanır ancak bununla birlikte bahsi geçen kişi ve nesnelere kaygı duygusunu da yaşamasına neden olabilir. İştittiği yeni sesler, gördüğü yeni canlılar ve bağlanma figüründen ayrılma bebekte kaygı oluşturur (Yavuzer, 2011). Baykoç Dönmez'e (2000) göre çocuğu iyi hissettiren oyun ve oyuncaklar, bebeğin ayrılık kaygısına iyi gelebilmektedir. Örneğin oyuncak saklama ve bulma gibi oyunlar ayrılık kaygısını azaltmada etkilidir. Bebeklerin annesi ile olan güçlü bağı dışardan yabancı kimselere karşı korku ve huzursuzluk duymasına ve anneden uzak kaldığı sürede kaygı duymasına neden olur ve bu ayrılık normalden uzun sürerse ve seviyesi yüksek olursa ayrılık kaygısı bozukluğu olarak tanımlanmaktadır (Bulut Pedük, 2001).

Ayrılık kaygısı bozukluğu, normalde tüm çocukların sahip olduğu olgunlaşma deneyimlerinin daha şiddetli ve sakatlayıcı bir şeklini temsil eder. DSM-V-TR kriterlerinde belirtildiği gibi, ayrılık kaygısı bozuklukları, patolojik olarak kabul edilebilecek kadar uzun süre bu semptomların kalıcılığı ile tanımlanmaktadır (APA, 2014). DSM-V'de, çocukluk döneminde tezahür ettiği uzun zamandır görülen bozukluklar, "Genellikle ilk önce bebeklik, çocukluk veya ergenlik teşhisi konan hastalıklar" olarak ayrı bir kategoriye yerleştirilir. Endişe rahatsızlıkları için, buna yalnızca ayrılık kaygı bozukluğu (AKB) dahildir. DSM-V-TR temelli ayrılık kaygısı bozukluğu tanısı, bir çocuğun en az dört hafta boyunca aşağıdaki semptomlardan en az üçünü göstermesini gerektirir (APA, 2014).

“DSM-V-TR ayrılık kaygısı bozukluğu tanı kriterleri:

1. Evden veya bağlandığı figürden ayrılık gerçekleştiğinde veya beklendiğinde tekrarlayan aşırı sıkıntı
2. Bağlandığı kişiyi kaybetme ya da başına gelebilecek olası yaralanma, hastalık gibi durumlarla ilgili ısrarcı ve aşırı endişe
3. Bağlandığı kişilerden birinin ya da birçoğunun başına istenmeyen bir büyük olayın gelebileceği (örneğin kaybedilmesi veya kaçırılması) düşüncesiyle ayrılmaya neden olacağı konusunda sürekli ve aşırı endişe,
4. Ayrılık korkusundan dolayı okula veya başka bir yere gitme isteksizliği veya reddetme,
5. Evde ya da başka önemli ortamlarda tek başına kalmaktan ya da bağlandığı başlıca figürlerle birlikte olmamaktan, sürekli bir biçimde aşırı korku duyma
6. Büyük bir bağlanma şekline yaklaşmadan ya da evden uzaklaşmadan uyumaya devam etmekte isteksizlik veya reddetme,
7. Ayrılık temasını içeren tekrarlanan kabuslar,
8. Başlıca bağlanma şekillerinden ayrılık gerçekleştiğinde veya beklendiğinde fiziksel semptomların (baş ağrıları, karın ağrıları, bulantı veya kusma gibi) tekrarlanan şikayetleri” (APA, 2014).

2.1.6. Yetişkin ayrılık kaygısı. Yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğunun temelinde ebeveynin çocukluk döneminde bağlanma figürlerinden ayrılmayla ilgisi bulunabilir. Fakat ilerleyen zamanlarda bir aile kurduğunda ebeveynlerinin oluşturduğu bağlanma figürlerinin yerini yetişkinin eşi ve çocukları alır. Kişinin ayrılık kaygısı ebeveynleri yerine eşi ve çocuklarından ayrılması, çocuklarına veya eşine bir zarar geleceğine dair aşırı korku ve endişeye dönüşebilmektedir. Ayrılık kaygısı içinde bağlanma figürlerinin başına kötü bir şey geleceğine dair endişeyi barındırır ve bu durumda kişi bu endişeyi gidermek ve bağlanma figürleri ile yakınlığını korumak adına aşırıya kaçabilir.

Yetişkin ayrılık kaygısının ortaya çıkış süreci ne şekilde ve ne zaman olursa olsun yetişkinlerde gözlenen ayrılık kaygısı kişinin ruhsal iyilik hallerini etkilemekte, gündelik hayat akışını bozmakta, akademik ve mesleki açıdan kişiyi verimsizleştirmekte ve zaman zaman ileri kaygı bozukluklarına neden olabileceği düşünülmektedir. Yetişkin ayrılık kaygısı durumunda bireyin, bağlanma kuramı temelinde, bağlanmanın gerçekleştiği bağlanma figüründen ayrı olma kaygısını taşıdığı ve bağlanma nesnesine yakın olma halini sürdürmede zorlandığı sonucuna ulaşılabilir (Manicavasagar, Silove & Curtis, 1997).

Yetişkin ayrılık kaygısını DSM-V'te incelediğimizde bağlanma şekillerinden ayrılmaya ilişkin gelişimsel olarak uygunsuz ve aşırı korku veya kaygı varlığı ile karakterize edilir. DSM IV'te ayrı bir sınıflandırması bulunmayan ve tanımlanmayan yetişkin ayrılık kaygısı, yapılan araştırmalar sonucunda yetişkinlerde de olabileceği ortaya konmuş ve yapılan değişikliklerle DSM V'te ayrılık kaygısının çocuklarla birlikte yetişkinlerde de gözlenebileceği belirtilmiştir.

DSM-V'teki tanı kriterleri incelendiğinde; yetişkinin evinden veya bağlanma figürlerinden birinden ayrılmayı öngörürken veya yaşarken tekrarlayan aşırı sıkıntı hali, başlıca bağlanma figürlerini kaybetme ya da olası kaybetme düşüncesi, hastalık, yaralanma, afet veya ölüm gibi onlara zarar gelmesi düşüncesinde sürekli ve aşırı endişe duyması, yakınlarından birisinin istenmeyen bir olay yaşama konusunda sürekli ve aşırı endişe (örneğin, kaybolmak, kaçırılmak, kaza yapmak, hastalanmak), ayrılma korkusu yüzünden evden uzakta olan herhangi bir yerde; örneğin okula, işe ya da başka yerlerde evden dışarı çıkmayı istememe, gönülsüzlük ya da reddetme, evde ya da başka bir ortamda yalnız kalma konusunda ısrarcı ve aşırı korku veya isteksizlik, bir bağlanma figürüne yakın olma isteği, eğer evde yoksa evden uzak durmayı ya da eve gelecekte gelene dek uyumadan devam etme isteği veya uykuyu reddetme, ayrılık temasını içeren tekrarlanan kabuslar, önemli bağlanma figürlerinden ayrılma gerçekleştiğinde veya beklendiğinde tekrarlayan fiziksel belirti şikayetleri (örneğin baş ağrısı, karın ağrısı, bulantı, kusma) olarak belirtilmiştir. Ayrıca çocuklarda en az 4 hafta süren korku, kaygı veya kaçınma sürekliliği ve ergenler ve tipik olarak yetişkinlerde 6 ay veya daha fazla sürmesi gerekir ve bu süreçte mesleki veya diğer önemli işleyiş alanları rahatsızlık, sosyal, akademik, klinik olarak önemli bir sıkıntı veya bozulmaya neden olur. Bunlardan en az üçünü gösteren yetişkinler ayrılık kaygısı bozukluğu tanısı konulabilir (APA, 2014).

Bu bilgilerden hareketle yetişkinin ayrılık kaygısının bireyin geçmişteki yaşantıları ile ilintili olduğu, özellikle çocukluk döneminde yaşanan bağlanma sorunlarının ilerleyen yaşlarda bireyin yaşamında sorunlara yol açabildiği göze çarpmaktadır.

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde çocuk kaygısına ilişkin araştırmalara, ebeveyn kaygısına ilişkin araştırmalara ve çocuk-ebeveyn kaygısı arasındaki ilişkiye dair araştırmalara yer verilmiştir.

2.2.1. Çocuk kaygısına ilişkin araştırmalar. Bowen, Offord ve Boyle (1990) çalışmasında, kız çocukların erkek çocuklara göre anlamlı düzeyde yüksek oranda kaygıya sahip olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) yaptığı araştırmada cinsiyet, kardeş sayısı, anne ve baba eğitim düzeyi, aylık gelir düzeyi çocukların sürekli kaygıları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmazken, anne yaşının çocuğun sürekli kaygısında anlamlı bir farklılığa neden olduğu ve çocukların kaygıları ile annelerinin kaygıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Okul öncesi çocuklarda cinsiyet ve kaygı arasındaki ilişkiyi vurgulayan araştırmalarda çoğunlukla cinsiyet farkı bulunmuştur (Bosquet & Egeland, 2006; Spence, 1998). Ek olarak Küçüköyük (2015) çocukların kardeş sayısı arttıkça ayrılma kaygılarının azaldığını ve anne eğitim düzeyi arttıkça ayrılık kaygısının artmakta olduğu, çocuk yaş grubuyla alakalı olarak çocuk yaşı arttıkça ayrılık kaygısı azalmaktadır sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgularla paralel olarak Demiriz ve Ulutaş (2003) araştırmasında kız çocuklarının durumluk-sürekli kaygı puan ortalamalarının erkek çocukların durumluk-sürekli kaygı puan ortalamalarından yüksek olduğu, çocukların kardeş sayısı arttıkça durumluk-sürekli kaygılarının arttığını, anne ve baba öğrenim düzeyi arttıkça durumluk-sürekli kaygı düzeyinin azaldığını belirlemiştir.

Çocuklarda yaş ile ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen Battaglia ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan boylamsal bir araştırmada 1,5 yaşındaki 1933 çocuk ve ailesi 6 yaşına kadar geçen süreç içerisinde ayrılık kaygısı gelişiminin izlenmesi amacıyla incelenmiş ve gözlenmiştir. Araştırmanın süresince 1,5 yaşından 6 yaşına kadar süregelen zaman içerisinde çocuklar ve aileleri beş ayda bir ziyaret edilerek Çocuk Davranışları Değerlendirme Anketinin (Child Behavior Check List [CBCL]) aileler tarafından doldurulması ve yapılan yüz yüze görüşmelerle süreç değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda 4-5 yaşlarında çocukların büyük bir kısmında, daha önce gözlemlenen ayrılık kaygısının zamanla azaldığı tespit edilmiştir. 6 yaşında gözlenen

çocuklarda ayrılık kaygısını etkileyen faktörlere bakıldığında doğum öncesi ve sonrası risk faktörleri ile ailesel faktörlerin ön plana çıktığı görülmüştür ve ayrılık kaygısının zamanla kalıcı hale geldiği tespit edilmiştir. Çocukta ayrılık kaygısını azaltmak adına Yılmaz (2018)'in yaptığı çalışmada anaokulunda eğitim gören çocuklara uygulanan oyun terapi programı, ayrılık kaygısını büyük ölçüde azalttığını belirtmiştir.

Biederman ve arkadaşları (2007) Psikolojik bozuklukların boylamsal değerlendirilmesinin izlenmesi için yaptıkları 5 yıllık izleme araştırmasında ayrılık kaygı bozukluğu olan çocuklarda erken yaştan başlayarak geç çocukluk dönemine kadar özel fobi, panik bozukluk ve majör depresyon gelişiminin olduğunu bulmuşlardır. Buna paralel olarak Battaglia ve arkadaşları (2017) araştırmasında okul öncesi dönemde ayrılık kaygısının çözülmemesi ilerde anne panik bozukluğu, akademik başarıda düşme, içselleştirici davranışlar, sürekli kötüleşen fiziksel sağlık ve baş ağrılarının nedenleri arasında olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmayı destekleyen bir diğer araştırmada Domenech, Jane & Canals (2004) okul öncesi dönem çocuklarının kaygılarının ve kaygıdan kaynaklı fiziksel şikayetlerin ebeveyn kaygısıyla ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Birçok çalışmada sıklıkla kız çocuklarının erkek çocuklara kıyasla daha fazla kaygı belirtileri gösterdikleri ifade edilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Paulus, Backes, Sander, Weber & von Gontard, 2015). Örneğin, Paulus ve arkadaşları (2015) kızların erkek çocuklara kıyasla ayrılık kaygısını daha fazla yaşadıklarını belirlemiştir. Ayrıca, Spence (1998) kızların, sosyal fobi, ayrılık kaygısı, yaralanma kaygısı ve genel kaygı boyutlarında erkeklere göre daha yüksek puanlar aldıklarını ancak, obsesif kompulsif belirtiler açısından cinsiyetler arası bir fark bulunmadığını belirtmiştir. Bouldin & Pratt (1998) ise, 3-9 yaş aralığındaki çocuklarla yaptıkları çalışmada, ebeveynlerden aldıkları bilgiler sonucunda, çocuklarda hayvan korkusu ve bilinmeyene yönelik korku deneyimlenmesinde (ayrılık kaygısı ve gece korkuları) cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir.

Literatüre bakıldığında hem uluslararası (Beesdo, Knappe & Pine ,2009; Hsu, 2004; Murray, Creswell & Cooper, 2009; Rapee, Schniering & Hudson, 2009) hem de ulusal alan yazında (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000; Çakıcı, 2006; Güngör, 2009) birçok araştırma ebeveyn eğitimi ile çocuğun kaygısının ilişkili olduğunu göstermektedir. Gümüş (1997) araştırmasında anne-baba eğitim durumu ile çocukların sosyal kaygıları

arasında anlamlı bir fark olduğunu, ebeveyni yükseköğretim mezunu olan çocukların kaygılarının düşük olduğunu belirlemiştir. Buna paralel olarak Çakıcı (2006), eğitim düzeyi düşük annelerin eğitim düzeyi yüksek olan annelere göre çocuklarıyla iletişimlerinin daha zayıf olduğunu ve daha olumsuz ilişki tarzları benimsediklerini belirtmiştir. Güngör (2009) ise çalışmasında, anne-baba eğitim düzeyinin çocuğun kaygısında önemli bir rol oynadığını, eğitim düzeyinin yükselmesiyle çocuktaki kaygı seviyesinin azaldığını saptamıştır.

Bazı araştırmalarda ise çocuk cinsiyet ve ebeveyn eğitim durumunun çocuğun kaygısını etkilediği bulgularının aksi yönde sonuçlar da mevcuttur. Örneğin Gülay Ogelman ve Çiftçi Topaloğlu (2014) yaptığı araştırmada 4-5 yaş çocuklarının cinsiyete ve anne-baba eğitim durumuna göre kaygı puanlarını incelemiş ve anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Ayrıca Güngör ve Buluş, (2010) 379 okul öncesi eğitime devam eden çocuk ve ebeveyninin oluşturduğu çalışma gurubu ile 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygılarının, kendilerine ve ebeveynlerine ait demografik özellikleri ile ilişkisini incelemek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda, ebeveynin algısına göre çocukların kaygılarının cinsiyet ile ilişkisi incelendiğinde çocukların cinsiyetinin ebeveynlerinin onların kaygı düzeyi ile ilgili algısında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür.

Buna ek olarak okul öncesi çocuklarda kaygı ile ilişkili olarak dikkat edilebilecek bir diğer sosyo-demografik etken, ailedeki çocuk sayısı ve bu çocukların doğum sırası olarak ifade edilmektedir ancak, bununla alan yazında tutarlı bulgular sunulmamaktadır. Kardeş sayısının farklı nedenlerle çocukta kaygıya neden olabileceği tartışılmaktadır. Öncelikle, kardeş sayısının ekonomik imkânlar ve ebeveyn tutumlarına bağlı olarak çocuğu olumsuz etkileyebileceği belirtilmektedir. Çocuğun kardeşi olacağına dair bilgilendirilmemesi, anne babanın kardeşler arasından eşit dengeli bir tutum sergileyememesi vb. durumların kaygı verici olabileceği ifade edilmiştir. Kardeş sayısının artışı özellikle ekonomik olarak yetersiz olan ailelerde sadece sevginin değil, çocuğun ihtiyaç veya ilgi duyacağı kaynakların da paylaşılması anlamına gelmektedir ve bu da çocuk için başka bir kaygı faktörü olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Buna ek olarak, çocuğun yakın sosyal çevresinin imkânlarına sahip olmadığını fark etmesi de kaygı düzeyini arttıracı bir etken olarak ifade edilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000; Güngör, 2009).

2.2.2. Ebeveyn kaygısına ilişkin araştırmalar. Dönmez, Aytekin ve Erengin (1996) yaptıkları araştırmada yetişkin kadınların erkeklere göre kaygılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yıldız (2008) ise yetişkinlerle yaptığı çalışmada ayrılık kaygısı ile cinsiyet arasında kadınlar lehine anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Sönmez (2015) yaptığı araştırmada ise annelerin sürekli kaygıları babaların sürekli kaygılarından daha yüksektir.

Kaygının cinsiyete göre anlamlı farklılaştığı araştırmalar olsa da aksi yönde bulgular da mevcuttur. Buna örnek olarak sosyal kaygının, hangi cinsiyette daha sık veya daha yüksek düzeyde görüldüğüne dair araştırma bulgularının farklılık gösterdiği görülmektedir. Açıklamak gerekirse Leary & Kowalski (1997) araştırmasında, erkeklerin sosyal kaygıları ile kadınların sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılık olurken, bazı araştırmalarda ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (WPA, 1995). Karacan, şenol ve şener (1996) sosyal fobinin, yetişkin kadınlarda daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmıştır. Ancak kliniğe başvuranların, daha çok yetişkin erkeklerden olduğu da ifade edilmektedir (WPA, 1995).

Eğitim durumuna ya da çalıştığı işe paralel olarak aylık kazancı da ebeveynin kaygı düzeyini önemli ölçüde etkilemektedir. Sadece yetişkinlik döneminde karşılaşılan güçlükler değil, çocukluk ağı yaşantıları da yetişkin kaygısında etkili olabilmektedir. Lewinsohn, Holm-Denoma, Small, Seeley, ve Joiner (2008) birlikte yaptıkları ve çocukluk çağında ayrılma kaygısı yaşayan yetişkinlerin gözlemlendiği bir çalışmada yetişkinlikte yaşadıkları en büyük sorunların panik bozukluk, sosyal fobi ve depresyon bozukluğu olduğunu bulgusuna ulaşmışlardır. akıcı (2006) alışmasında öğrenim düzeyi düşük annelerin yüksek olan annelere göre daha olumsuz ilişki tarzları benimsediğine vurgu yapmışlardır.

Ebeveynin kaygı durumunu etkileyen diğer bir durum ise çocuğu ile olan ilişkisidir. Hock, McBride & Gnezda (1989) alışmasında annenin çocuğuna dair ayrılık kaygısını; annenin yokluğunda çocuğunun rahat ve mutlu olamayacağına dair duyduğu endişe, ayrı kalma süresince çocuğa bakım veren figürün çocuğuyla iyi ilgilenip ilgilenmeyeceğine ve yine bu süreçte çocuğunun kendisine özlem duyup duymayacağı şeklinde tanımlamıştır.

2.2.3. Çocuk ve ebeveyn kaygısı arasındaki ilişkiye dair araştırmalar.

McLeod, Wood ve Weisz (2007) araştırmasında yüksek düzeyde çocuk kaygısını ebeveynlerin çocuklara tanıdıkları düşük özerklik seviyeleri ile ilişkilendirmiştir. Bununla paralel olarak Siqueland, Kendall, ve Steinberg (1996) çalışmalarında, ebeveynleri tarafından psikolojik özerklikleri daha az teşvik edilen ve daha az kabul gören çocukların, akranları olan diğer çocuklarla karşılaştırıldığında daha yüksek kaygı bozukluğuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Okul öncesi dönem çocuğunun kaygısını önemli bir diğer etmen ebeveynin kaygı durumudur. Aslan, Aslan ve Alparslan (1998) çalışmalarında anneleri kaygılı olan çocukların kaygılarının yüksek olduğunu saptamışlardır. Annelerle ilgili elde edilen bulguların aksi bir sonuç olarak babalar ile yapılan çalışmada ise Sönmez (2015) babaların ayrılık kaygısı ile çocukların sosyal kaygı ve toplam kaygıları arasında istatistiksel olarak anlamlı biçimde negatif korelasyon gösterdiği saptanmıştır.

Bunun yanı sıra ebeveynlerin bağlanma biçimlerinin de çocukların kaygı durumlarında etkili bir faktör olduğu görülmüştür. Küçüköyük (2015) çalışmasında; okul öncesine devam eden 3-6 yaş arası 280 çocuğun annelerinden ve öğretmenlerinden veri toplanmıştır. Elde edilen bulgularda okul öncesi dönem çocuklarının sahip olduğu sosyal beceri düzeyinin çocukların ayrılık kaygısı düzeylerini anlamlı şekilde farklılaştırdığı, annelerin bağlanma biçimlerinin okul öncesi çocukların ayrılık kaygısı üzerinde bir etkisi olmadığı sonucu elde edilmiştir. Peleg, Halaby & Whaby (2006) yaptığı çalışmada annesinde ayrılık endişesi yoğun olan çocuklarda ayrılık kaygısının fazla görüldüğünü belirtmiştir.

İncelenen ilgili araştırmalarda görülüyor ki okul öncesi dönem çocuklarının kaygı durumlarını anlamlı olarak farklılaştıran faktörler arasında cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası ebeveynin sosyo-ekonomik, demografik farklılıklar ve öğrenim durumları olduğu görülmektedir. Alan yazında yukarıda sayılan faktörlerin farklı örneklem ve çalışmalarda anlamlı bir farklılık göstermediği de görülmüştür. Yetişkinlerin kaygı durumlarını incelerken göze çarpan durum, cinsiyet, öğrenim durumu, aylık gelir gibi standart faktörlerin yanı sıra çocukluk yaşantıları, çocuğu ile olan ilişkisi, sosyal çevresi ve iş durumunun etkili olduğu göze çarpmaktadır. Kaygı ile fiziksel sıkıntıların da görüldüğü, üzerinde durduğumuz ayrılık kaygısının farklı

kaygı ve fobilere yol açabileceği çocuğu, ailesi, sosyal çevresi ve kişinin iş motivasyonunu olumsuz etkileyebileceği görölmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada betimsel ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama modelleri geçmişte ya da günümüzde varlığını sürdüren bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır” (Karasar, 2016). Betimsel model, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017). Bu çalışmada da ebeveyn ve çocukların kaygı durumları çeşitli değişkenlere göre incelenerek betimsel taramalar yapılmıştır. Ayrıca çocuklar ve ebeveynlerin kaygı durumları arasındaki ilişkilere bakılarak da ilişkisel taramalara yer verilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim yılı güz ve bahar döneminde Aksaray il merkezinde okul öncesi eğitime devam eden 468 çocuk ve onların ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışma grubunun özellikleri Tablo 1, 2 ve 3’te verilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubunda Yer Alan Çocukların Özellikleri

Değişken	Grup	Cinsiyet					
		Kız		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Yaş	4	70	15,0	70	15,0	140	29,9
	5	115	24,6	130	27,8	245	52,4
	6	35	7,5	48	10,3	83	17,7
Doğum Sırası	1	104	22,2	126	26,9	230	49,1
	2	74	15,8	84	17,9	158	33,8
	3+	42	9,0	38	8,1	80	17,1
Okula Devam	1	132	28,2	145	31,0	277	59,2
	2+	88	18,8	103	22,0	191	40,8
Toplam		220	47,0	248	53,0	468	100,0

Çalışma grubunda yer alan çocukların yarıya yakınına beş yaş grubu çocukların oluşturduğu, %30'unun 4 yaş grubu, %18'inin de 6 yaş grubu çocuklar olduğu ve çocukların cinsiyetlerine göre dağılımlarının dengeli olduğu (K=220, E=248) Tablo 1'de görülmektedir. Çocukların yaklaşık olarak yarısının ilk çocuk olduğu (f=230) ve %59'unun okul öncesi eğitimde ilk yılı olduğu da Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 2

Ebeveynlerin Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Değişken	Grup	Anne		Baba		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
Yaş	30 ve Altı	121	25,9	54	11,5	175	37,4
	31- 35 Yaş Arası	99	21,2	66	14,1	165	35,3
	36 Yaş ve Üzeri	58	12,4	70	15,0	128	27,4
Öğrenim Durumu	İlköğretim	70	15,0	53	11,3	123	26,3
	Ortaöğretim	82	17,5	55	11,8	137	29,3
	Yükseköğretim	126	26,9	82	17,5	208	44,4
Toplam		278	59,4	190	40,6	468	100,0

Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin %37,4 ünün 30 yaş ve altı yaşa sahip olduğu, %35,3'ünün 31-35 yaş aralığında olduğu ve %27,4'ünün de 36 yaş ve üstü yaşlardaki ebeveynler olduğu Tablo 2'de görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan ebeveynlerin yaş grupları incelendiğinde 30 yaş ve altı; 121 anne (%25,9), 54 baba (%11,5) olmak üzere 175 ebeveyn (%37,4), 31-35 yaş aralığında; 99 anne (%21,2), 66 baba (%14,1) olmak üzere toplam 165 ebeveyn (%35,3) ve 36 yaş ve üzerinde; 58 anne (%12,4) ve 70 baba (%15,0) olmak üzere toplam 128 ebeveyn (%27,4) yer almaktadır. Çalışma grubundaki ebeveynlerin %26,3'ü ilköğretim, %29,3'ü lise ve %44,4'ü de üniversite mezunudur. Ebeveynlerin öğrenim durumları incelendiğinde; ilköğretim mezunu 70 anne, 53 baba olmak üzere 123 ebeveyn; lise mezunu 82 anne, 55 baba olmak üzere toplam 137 ebeveyn ve üniversite mezunu; 126 anne ve 82 baba olmak üzere toplam 208 ebeveyn olduğu Tablo 2 de görülmektedir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin aileye ait özellikleri Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Aileye Ait Özelliklere Göre Dağılımı

Değişkenler	Grup	f	%
Aylık Gelir	0-2000 (Düşük)	158	33,8
	20001-4000 (Orta)	182	38,9
	4001+ (Yüksek)	128	27,4
Çocuk Sayısı	1	90	19,2
	2	236	50,4
	3+	142	30,3
Toplam		468	100

Tablo 3’te aylık gelir durumuna göre dağılım incelendiğinde düşük, orta ve yüksek gelir grubu olarak kabul edilen gelir gruplarında dağılımların dengeli olduğu görülmektedir. Çocuk sayısına bakıldığında ise 1 çocuklu 90, 2 çocuklu 236, 3 ve daha çok çocuklu 142 aile bulunmaktadır. 2 çocuğu olan aileler çalışma grubunun yarısını oluşturmaktadır. Tabloda çocuk sayısı olarak belirtilen veriler aynı zamanda okul öncesi eğitime devam eden çocukların kardeş sayılarını da vermektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak; “Kişisel Bilgi Formu”, “Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi” ve “Okul Öncesi Kaygı Ölçeği” kullanılmıştır. Veri toplama araçlarının özellikleri aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel bilgi formu. Kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından araştırma sürecinde geliştirilmiş A ve B formlarında oluşmaktadır. A formu ebeveynlerin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, çocuk sayısı, çalışma durumu, aile yapısı olmak üzere yedi maddeden oluşan bir form olarak hazırlanmıştır. B formu çocukların yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve okul öncesi eğitime devam ettiği süre gibi sorulardan oluşan dört maddelik bir formdur.

3.3.2. Yetişkin ayrılma anksiyetesi anketi. Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi, Manicavasagar ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilmiştir. Yetişkinlik döneminde gözlemlenen ayrılık kaygısını ölçmeyi amaçlayan bir veri toplama aracı olup, 27 maddeden oluşmaktadır. “0” “hiç hissetmedim” ile “3” “çok sık hissettim” puan dağılımı arasında cevaplanabilen anket, 4’lü likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Türkçe uyarlama çalışması ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları Diriöz (2010) tarafından yapılmıştır. Veri toplama aracının geliştirilme sürecinde güvenilirliği 0,93 olarak bulunmuştur. Geçerlik çalışmalarında ayırt ediciliğe ve benzer ölçekler geçerliğine başvurulmuştur. Ölçeğin benzer ölçekler geçerliği beş farklı ölçekle sınanmış ve tüm ölçeklerle pozitif yönde ve anlamlı derecede ilişkili bulunmuştur. Bu çalışmada elde edilen güvenilirlik ise 0,90 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Yeniden düzenlenen okul öncesi kaygı ölçeği. Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence (2010) tarafından 3-6 yaş grubu için geliştirilmiştir. Güler (2016) tarafından 48-72 aylık çocuklar için Türkçeye uyarlanan Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği, anne-baba formu 3 ve 6. Maddesi dolgu maddesi olmak üzere 30 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşan 5’li likert bir ölçektir. Alt boyutlarını; sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, ayrılık kaygısı ve belirgin korkular oluştururken ölçeğin tamamından toplam kaygı puanı elde edilir. Her madde anne-baba tarafından beş basamaklı bir derecelendirmede yazan (1: hiç doğru değil, 5: çoğu zaman doğru) kısımlara uygun olarak işaretlenmektedir. Ölçeğin geliştirme sürecindeki güvenilirliği; sosyal kaygı da 0,80, genellenmiş kaygı da 0,77, ayrılık kaygısında 0,69, belirgin korkularda 0,76 ve toplam kaygı puanı 0,90 bulunmuştur. Bu çalışmada ise sosyal kaygı da 0,80, genellenmiş kaygı da 0,75, ayrılık kaygısında 0,71, belirgin korkularda 0,77 ve toplam kaygı puanı 0,90 bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliği Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. yırca McDonald omega değeri 0,92 bulunmuştur. Ayırt ediciliği analizi sonuçlarında ise 5,40 ile 14,90 arasındadır. Bu araştırmada ise ölçeğin güvenilirliği; sosyal kaygı 0,80, genellenmiş kaygı 0,75, ayrılık kaygısı 0,71, belirgin korkular 0,77 ve toplam kaygı puanı 0,91 bulunmuştur.

3.4. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Araştırmanın çalışma grubunun oluşturan; 220 kız ve 248 erkek çocuk olmak üzere toplam 468 çocuğa ilişkin veriler; çocukların anne (278) ve babaları (190) tarafından doldurulan ölçeklerle toplanmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 24.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılım gösterip göstermediği test edilmiştir. Normallığın test edilmesinde dağılımın betimleyici istatistikleri, basıklık ve çarpıklık katsayıları ve normallik testleri kullanılmıştır. Yapılan işlemler sonucunda verilerin normal dağılım göstermediği anlaşıldığından parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerine göre yapılan iki karşılaştırmalarda non-parametrik fark testlerinden Mann Whitney U testi, üç ve daha fazla kategorili karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. İlişki karşılaştırmalarında ise non-parametrik ilişki istatistiği olan Spearman RHO kullanılmıştır. Verilerin normalliğinin test sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Ölçek Puanlarının Normallik Test Sonuçları

Ölçekler	Mod	Medyan	Ar.Ort	Basıklık	SH	Çarpıklık	SH	K-S	p
Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi	40,00	48,00	49,72	,895	,225	,225	,113	,083	,000
Sosyal Kaygı	11,00	15,00	15,32	-,373	,225	,510	,113	,097	,000
Genellenmiş Kaygı	14,00	16,00	16,49	-,321	,225	,351	,113	,080	,000
Ayrılık Kaygısı	8,00	10,00	10,77	-,228	,225	,605	,113	,119	,000
Belirgin Korkular	21,00	21,00	20,97	-,141	,225	,441	,113	,064	,000
Toplam Çocuk Kaygı	52,00	62,00	63,56	-,447	,225	,337	,113	,055	,002

Bir dağılımda verilerin normalliğinin test edilmesinde; aritmetik ortalama, mod ve medyanın eşit ya da yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 sınırları içinde 0'a yakın olması, çarpıklık ve basıklık katsayılarının kendi standart hatalarına bölünmesi ile hesaplanan çarpıklık ve basıklık indekslerinin ± 2 sınırları içinde 0'a yakın olması, normal dağılımın varlığına kanıt olarak değerlendirilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013; McKillup, 2012; Wilcox, 2012; Howitt & Cramer, 2011;

Lind, Marchal & Wathen, 2006). Bu çalışmada; Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi ve Okul Öncesi Kaygı Ölçeği puanlarının, medyan ve aritmetik ortalama değerleri birbirine yakın olmakla birlikte mod değerlerinin düşük olduğu görülmektedir. Öte yandan, basıklık ve çarpıklık katsayıları ± 1 değerleri arasında olmakla birlikte standart hataya oranlandığında ± 2 değerinin dışına çıktığı ve uygulanan normallik testi sonucuna göre de dağılımın normal dağılımdan anlamlı derecede farklı olduğu ($p < 0.05$) Tablo 4'te görülmektedir. Bu nedenle veriler üzerinde non-parametrik istatistikler yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın bulgular ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlara yer verilmiştir. Bu bulgu ve yorumlar, araştırmaya ait alt problemler doğrultusunda sunulmuştur.

4.1. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygılarına İlişkin Bulgular

Bu kısımda okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Mann Whitney U testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Cinsiyetlerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Sosyal Kaygı	Kız	220	248,72	54717,50	24152,50	0,03
	Erkek	248	221,89	55028,50		
Genellenmiş Kaygı	Kız	220	249,58	54907,50	23962,50	0,02
	Erkek	248	221,12	54838,50		
Ayrılık Kaygısı	Kız	220	245,27	53959,00	24911,00	0,10
	Erkek	248	224,95	55787,00		
Belirgin Korkular	Kız	220	253,55	55781,00	23089,00	0,00
	Erkek	248	217,60	53965,00		
Toplam Kaygı	Kız	220	253,28	55721,50	23148,00	0,00
	Erkek	248	217,84	54024,50		

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları; sosyal kaygı (U=24152,00; p=,03; p<.05), genellenmiş kaygı (U=23962,00; p=,02; p<.05), belirgin korkular (U=23089,00; p=,00;

$p < .05$) alt boyutlarında ve toplam kaygıları ($U=23148,00$; $p=,00$; $p < .05$) cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı Tablo 5’de görülmektedir. Sıra ortalamaları dikkate alındığında bu farklılığın sosyal kaygı ($248,72 > 221,89$), genellemiş kaygı ($249,58 > 221,12$), belirgin korkular ($253,55 > 217,60$) alt boyutlarında ve toplam kaygılarında ($253,28 > 217,84$) kız çocukları lehine olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulguya dayalı olarak okul öncesi eğitime devam eden kız çocukların erkek çocuklara göre daha kaygılı olduğunu söylenebilir. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların cinsiyetlerine göre ayrılık kaygısı alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür ($U=24911,00$; $p=,10$; $p > ,05$).

4.1.2. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Yaşlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Sosyal Kaygı	4	140	243,37	2	3,59	0,16	--
	5	245	237,89				
	6	83	209,54				
Genellenmiş Kaygı	4	140	236,78	2	0,96	0,61	--
	5	245	237,66				
	6	83	221,33				
Ayrılık Kaygısı	4	140	227,54	2	4,11	0,12	--
	5	245	245,67				
	6	83	213,28				
Belirgin Korkular	4	140	225,79	2	1,22	0,54	--
	5	245	240,94				
	6	83	230,17				
Toplam Kaygı	4	140	233,45	2	1,84	0,39	--
	5	245	240,83				
	6	83	217,57				

Tablo 6’da okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşlarına göre kaygılarının alt boyutlarda ve toplam kaygılarında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür (χ^2 (sd=2, n=468) =3,59; 0,96; 4,11; 1,22; 1,84; $p > ,05$).

4.1.3. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların doğum sırasına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Doğum Sırası Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Doğum Sırası	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Sosyal Kaygı	İlk	230	234,40	2	3,72	0,15	--
	Ortanca	158	220,03				
	Sonuncu	80	254,75				
Genellenmiş Kaygı	İlk	230	246,13	2	12,77	0,00	İlk-Ortanca
	Ortanca	158	204,16				
	Sonuncu	80	260,99				
Ayrılık Kaygısı	İlk	230	232,56	2	10,10	0,00	Sonuncu-İlk
	Ortanca	158	216,70				
	Sonuncu	80	275,23				
Belirgin Korkular	İlk	230	233,90	2	3,52	0,17	--
	Ortanca	158	223,39				
	Sonuncu	80	258,16				
Toplam Kaygı	İlk	230	237,91	2	7,92	0,01	Sonuncu-Ortanca
	Ortanca	158	213,97				
	Sonuncu	80	265,26				

Tablo 7’de, okul öncesi eğitime devam eden çocukların doğum sırasına göre kaygılarının genellenmiş kaygı (χ^2 (sd=2, n=468) =12,77; p<,05), ayrılık kaygısı (χ^2 (sd=2, n=468) =10,10; p<,05) alt boyutlarında ve toplam kaygılarında (χ^2 (sd=2, n=468) =7,92; p<,05) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Farkın kaynağı hakkında bilgi sahibi olmak için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Yapılan ikili karşılaştırmalarda bu anlamlı farklılığın genellenmiş kaygı alt boyutunda ilk çocuk ile ortanca çocuk arasında ilk çocuk lehine (246,13>204,16), ortanca çocuk ile sonuncu çocuk arasında sonuncu çocuk lehine (260,99>204,16) olduğu görülmüştür. Ayrılık kaygısı alt boyutunda ilk çocuk ile sonuncu çocuk arasında sonuncu çocuk lehine (275,33>232,56), ortanca çocuk ile sonuncu çocuk arasında sonuncu çocuk lehine (275,33>216,70) anlamlı farklılık bulunmuştur.

Toplam kaygılarında ise ortanca çocuk ile sonuncu çocuk arasında sonuncu çocuk lehine (265,56>213,37) anlamlı farklılık bulunmuştur. Bir başka ifade ile ailedeki sonuncu çocukların kaygıları, ilk ve ortanca çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir. İlk çocukların kaygıları ise ortanca çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların doğum sırasına göre kaygılarının sosyal kaygı (χ^2 (sd=2, n=468) =3,72; p>,05), ve belirgin korkular (χ^2 (sd=2, n=468) =3,52; p>,05), alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

4.1.4. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların okula devam sürelerine göre kaygıları farklılaşmakta mıdır?

Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Mann Whitney U testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Sürelerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Devam Yılı	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Sosyal Kaygı	1	277	246,39	68250,50	23159,50	0,02
	2	191	217,25	41495,50		
Genellenmiş Kaygı	1	277	245,88	68110,00	23300,00	0,02
	2	191	217,99	41636,00		
Ayrılık Kaygısı	1	277	250,86	69487,00	21923,00	0,00
	2	191	210,78	40259,00		
Belirgin Korkular	1	277	253,50	70220,50	21189,50	0,00
	2	191	206,94	39525,50		
Toplam Kaygı	1	277	252,08	69825,50	21584,50	0,00
	2	191	209,01	39920,50		

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının devam yıllarına göre sosyal kaygı (U=23159,00; p=,02; p<.05), genellenmiş kaygı (U=23300,00; p=,02; p<.05), ayrılık kaygısı (U=21923,00; p=,00; p<.05), belirgin korkular (U=21189,00; p=,00; p<.05) alt boyutlarında ve toplam kaygılarında (U=21584,00; p=,00; p<.05) anlamlı şekilde farklılaştığı Tablo 8’de görülmüştür. Sıra ortalamaları dikkate alındığında bu

farklılığın sosyal kaygı (246,39>217,25), genellemiş kaygı (245,88>217,99), ayrılık kaygısı (250,86>210,78), belirgin korkular (253,50>206,94) alt boyutlarında ve toplam kaygılarında (252,08>209,01) okul öncesi eğitimde ilk yılında olan çocuklar lehine olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla okul öncesi eğitimde ilk dönemi olan çocukların iki yıl ya da daha fazla süredir okul öncesi eğitime devam eden çocuklara göre daha kaygılı olduğu söylenebilir.

4.1.5. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kardeş sayısına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kardeş Sayısına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Kardeş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Sosyal Kaygı	1	90	239,52	2	0,28	0,86	
	2	236	231,33				
	3	142	236,58				
Genellenmiş Kaygı	1	90	258,54	2	4,41	0,11	
	2	236	223,73				
	3	142	237,15				
Ayrılık Kaygısı	1	90	245,76	2	1,49	0,47	
	2	236	227,25				
	3	142	239,41				
Belirgin Korkular	1	90	230,66	2	1,10	0,57	
	2	236	229,98				
	3	142	244,45				
Toplam Kaygı	1	90	243,77	2	1,30	0,52	
	2	236	227,53				
	3	142	240,21				

Tablo 9’da, okul öncesi eğitime devam eden çocukların kardeş sayılarına göre kaygılarının alt boyutlarda ve toplam kaygılarında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür (χ^2 (sd=2, n=468) =0,28; 4,41; 1,49; 1,10; 1,30; p>,05).

4.1.6. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin yaşlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Yaşlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Ebeveyn Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Sosyal Kaygı	30YaşveAltı	175	246,33	2	2,41	0,26	
	31-35	165	231,03				
	36veÜstü	128	222,81				
Genellenmiş Kaygı	30YaşveAltı	175	242,86	2	1,91	0,38	
	31-35	165	235,90				
	36veÜstü	128	221,27				
Ayrılık Kaygısı	30YaşveAltı	175	246,83	2	4,59	0,10	
	31-35	165	237,57				
	36veÜstü	128	213,69				
Belirgin Korkular	30YaşveAltı	175	252,44	2	8,69	0,01	30yaşveAltı-36YaşveÜstü
	31-35	165	237,27				
	36veÜstü	128	206,40				
Toplam Kaygı	30YaşveAltı	175	250,28	2	6,20	0,04	30yaşveAltı-36YaşveÜstü
	31-35	165	235,85				
	36veÜstü	128	211,18				

Tablo 10’da ebeveynlerin yaşlarına göre okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının belirgin korkular (χ^2 (sd=2, n=468) =8,69, p<,05) alt boyutunda ve toplam kaygılarında (χ^2 (sd=2, n=468) =6,20, p<,05) anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Farkın kaynağı hakkında bilgi sahibi olmak için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Elde edilen bulgularda sıra puanları dikkate alındığında hem belirgin korkular alt boyutunda (252,44>206,40) hem de toplam kaygılarında (250,28>211,18) 30 yaş ve altı ile 36 yaş üzeri ebeveynlere sahip okul öncesi dönem çocukları arasında 30 yaş ve altı ebeveyne sahip okul öncesi dönem çocukları lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Dolayısıyla 30 yaş ve altı ebeveyne sahip çocukların belirgin korkular alt boyutunda ve toplam kaygılarında diğer yaş gruplarına göre daha kaygılı olduğu görülmüştür. Sosyal kaygı (χ^2 (sd=2, n=468) =2,41, p>,05), genellenmiş kaygı (χ^2 (sd=2, n=468) =1,91 p>,05), ayrılık kaygısı (χ^2 (sd=2, n=468) =4,59, p>,05) alt boyutlarında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.1.7. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin öğrenim durumuna göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Öğrenim Durumlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Sosyal Kaygı	İlköğretim	123	258,52	2	8,97	0,01	İlköğretim- Yükseköğretim Ortaöğretim- Yükseköğretim
	Ortaöğretim	137	243,15				
	Yükseköğretim	208	214,60				
Genellenmiş Kaygı	İlköğretim	123	253,76	2	9,80	0,00	İlköğretim- Yükseköğretim Ortaöğretim- Yükseköğretim
	Ortaöğretim	137	250,29				
	Yükseköğretim	208	212,71				
Ayrılık Kaygısı	İlköğretim	123	264,59	2	21,36	0,00	İlköğretim- Yükseköğretim Ortaöğretim- Yükseköğretim
	Ortaöğretim	137	256,08				
	Yükseköğretim	208	202,49				
Belirgin Korkular	İlköğretim	123	268,76	2	25,55	0,00	İlköğretim- Yükseköğretim Ortaöğretim- Yükseköğretim
	Ortaöğretim	137	256,78				
	Yükseköğretim	208	199,56				
Toplam Kaygı	İlköğretim	123	266,83	2	22,30	0,00	İlköğretim- Yükseköğretim Ortaöğretim- Yükseköğretim
	Ortaöğretim	137	255,02				
	Yükseköğretim	208	201,87				

Ebeveynlerin öğrenim durumlarına göre okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal kaygı (x^2 (sd=2, n=468) =8,97 p<,05), genellenmiş kaygı (x^2 (sd=2, n=468) =9,80 p<,05), ayrılık kaygısı (x^2 (sd=2, n=468) =21,36 p<,05), belirgin korkular (x^2 (sd=2, n=468) =25,55 p<,05) alt boyutunda ve toplam kaygılarında (x^2 (sd=2, n=468) =22,30 p<,05) anlamlı olarak farklılaştığı Tablo 11’de görülmüştür. Farkın kaynağı hakkında bilgi sahibi olmak ve hangi gruplar arasında anlamlı farkın olup olmadığına bakmak için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

Elde edilen bulgularda sıra puanları incelendiğinde sosyal kaygı alt boyutunda ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim

mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (258,52>214,60), ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ortaöğretim mezunu okul öncesi çocukları lehine (243,15>214,60) anlamlı bir farklılık vardır.

Genellenmiş kaygı alt boyutunda ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (253,76>212,71), ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (250,29>212,71) anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Ayrılık kaygısı alt boyutunda ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (264,59>202,49), ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (256,49>202,49) anlamlı bir farklılık vardır.

Belirgin korkular alt boyutunda ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (268,76>199,56), ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (256,78>199,56) anlamlı bir farklılık vardır.

Son olarak toplam kaygılarında ise ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ilköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (266,83>201,87), ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları ile ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi çocukları arasında ebeveyni ortaöğretim mezunu olan okul öncesi çocukları lehine (255,02>201,87) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bir başka ifade ile ebeveyni ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan okul öncesi dönem çocukları tüm alt boyutlarda ve toplam kaygılarında ebeveyni yükseköğretim mezunu olan okul öncesi dönem çocuklarına göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu söylenebilir.

4.1.8. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin aylık gelir durumuna göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Ebeveynlerinin Aylık Gelir Durumlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Aylık Gelir	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Sosyal Kaygı	Düşük	158	248,38	2	4,08	0,13	--
	Orta	182	235,46				
	Yüksek	128	215,99				
Genellenmiş Kaygı	Düşük	158	248,30	2	5,37	0,06	--
	Orta	182	238,37				
	Yüksek	128	211,95				
Ayrılık Kaygısı	Düşük	158	265,77	2	18,09	0,00	Düşük-Orta Düşük-Yüksek Orta-Yüksek
	Orta	182	233,30				
	Yüksek	128	197,60				
Belirgin Korkular	Düşük	158	278,86	2	31,13	0,00	Düşük-Orta Düşük-Yüksek Orta-Yüksek
	Orta	182	226,82				
	Yüksek	128	190,65				
Toplam Kaygı	Düşük	158	266,05	2	18,47	0,00	Düşük-Orta Düşük-Yüksek Orta-Yüksek
	Orta	182	233,51				
	Yüksek	128	196,96				

Ebeveynlerin aylık gelir durumlarına göre okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ayrılık kaygısı (χ^2 (sd=2, n=468) =21,36 p<,05), belirgin korkular (χ^2 (sd=2, n=468) =25,55 p<,05) alt boyutunda ve toplam kaygılarında (χ^2 (sd=2, n=468) =22,30 p<,05) anlamlı olarak farklılaştığı Tablo 12’de görülmektedir. Farkın kaynağı hakkında bilgi sahibi

olmak ve hangi gruplar arasında anlamlı farkın olup olmadığına bakmak için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

Elde edilen bulgularda sıra puanları incelendiğinde ayrılık kaygısı alt boyutunda düşük gelir grubu okul öncesi çocukları ile orta gelir grubu okul öncesi çocukları arasında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($265,77 > 233,30$), düşük gelir grubu okul öncesi çocukları ile yüksek gelir grubu okul öncesi çocukları arasında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($265,77 > 197,60$), orta gelir grubu okul öncesi çocukları ile yüksek gelir grubu okul öncesi çocukları arasında orta gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($233,30 > 197,60$) anlamlı bir farklılık vardır.

Belirgin korkular alt boyutunda düşük gelir grubu okul öncesi çocukları ile orta gelir grubu okul öncesi çocukları arasında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($278,86 > 226,82$), düşük gelir grubu okul öncesi çocukları ile yüksek gelir grubu okul öncesi çocukları arasında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($278,86 > 190,65$), orta gelir grubu okul öncesi çocukları ile yüksek gelir grubu okul öncesi çocukları arasında orta gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($226,82 > 190,65$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Toplam kaygılarında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları ile orta gelir grubu okul öncesi çocukları arasında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($266,05 > 233,51$), düşük gelir grubu okul öncesi çocukları ile yüksek gelir grubu okul öncesi çocukları arasında düşük gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($266,05 > 196,96$), orta gelir grubu okul öncesi çocukları ile yüksek gelir grubu okul öncesi çocukları arasında orta gelir grubu okul öncesi çocukları lehine ($233,51 > 196,96$) arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bir başka ifade ile düşük gelir grubu okul öncesi çocukları orta ve yüksek gelir grubu okul öncesi çocuklarına göre, orta gelir grubu okul öncesi çocukları yüksek gelir grubu okul öncesi çocuklarına göre ayrılık kaygısı, belirgin korkular ve toplam kaygıları anlamlı şekilde daha yüksektir.

4.2 Ebeveynlerin Kaygılarına İlişkin Bulgular

Bu kısımda ebeveynlerin kaygıları cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, aylık gelir düzeyi ve çocuğunun cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.2.1 Ebeveynlerin okul öncesi çocuklarının cinsiyetlerine göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Mann Whitney U testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13

Ebeveynlerin Okul Öncesi Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Değişken	Çocuk Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Ebeveyn Kaygısı	Kız	220	250,36	55078,50	23791,50	0,01
	Erkek	248	220,43	54667,50		

Ebeveynlerin kaygısı okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı Tablo 13'te görülmektedir ($U=23791,50$; $p=,01$; $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında bu farklılığın kız çocuğu olan ebeveynler lehine ($252,42>218,60$) olduğu anlaşılmaktadır. Bir başka ifade ile okul öncesi dönemde çocuğu kız olan ebeveynlerin kaygıları, okul öncesi dönem çocuğu erkek olan ebeveynlere göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

4.2.2. Ebeveynlerin cinsiyetlerine göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Mann Whitney U testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14

Ebeveynlerin Cinsiyetlerine Göre Kaygılarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Ebeveyn	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	P
Ebeveyn Kaygısı	Anne	278	249,02	69227,50	22373,50	0,00
	Baba	190	213,26	40518,50		

Ebeveynlerin kaygısı cinsiyetlerine göre anlamlı şekilde farklılaştığı Tablo 14'te görülmektedir ($U=22373,50$; $p=,000$; $p<.05$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında bu farklılığın annelerin lehine ($249,02 > 213,26$) olduğu görülmüştür. Bir başka ifade ile annelerin kaygıları babalara göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür.

4.2.3. Ebeveynlerin yaşlarına göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 15'de verilmiştir.

Tablo 15

Ebeveynlerin Yaşlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Değişken	Ebeveyn Yaş	n	Sıra Ortalaması	sd	x^2	p	Anlamı Fark
Ebeveyn Kaygısı	30YaşveAltı	175	236,88	2	0,78	0,67	-
	31-35	165	238,89				
	36+	128	225,58				

Tablo 15'de ebeveynlerin yaşlarına göre kaygıları anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür (x^2 (sd=2, n=468) =0,78 $p>.05$).

4.2.4 Ebeveynlerin öğrenim durumuna göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16

Ebeveynlerin Öğrenim Durumlarına Göre Ebeveynlerin Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Değişken	Öğrenim Durumu	n	Sıra Ortalaması	sd	x^2	P	Anlamı Fark
Ebeveyn Kaygısı	İlköğretim	123	255,21	2	7,63	0,02	İlköğretim- Yükseköğretim Ortaöğretim- Yükseköğretim
	Ortaöğretim	137	244,41				
	Yükseköğretim	208	215,73				

Ebeveynlerin öğrenim durumlarına göre kaygıları anlamlı olarak farklılaştığı Tablo 16'da görülmektedir (χ^2 (sd=2, n=468) =7,63 p<,05). Farkın kaynağı hakkında bilgi sahibi olmak ve hangi gruplar arasında anlamlı farkın olup olmadığına bakmak için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

Elde edilen bulgularda yükseköğretim mezunu ebeveynler ile hem ilköğretim ve hem de ortaöğretim mezunu ebeveynlerin kaygıları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sıra puanları dikkate alındığında ilköğretim mezunu ebeveynlerin kaygıları yükseköğretim mezunu ebeveynlerin kaygılarına göre daha yüksek olduğu (255,21>215,73) ve ortaöğretim mezunu ebeveynlerin kaygıları yine yükseköğretim mezunu ebeveynlerin kaygılarına göre daha yüksek olduğu (255,21>244,41) dolayısıyla daha kaygılı olduğu söylenebilir.

Bir başka ifade ile ilköğretim ve ortaöğretim mezunu ebeveynler yükseköğretim mezunu ebeveynlere göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu söylenebilir. İlköğretim mezunu ebeveynler ile ortaöğretim mezunu ebeveynler arasında anlamlı bir farka ulaşılamamıştır.

4.2.5. Ebeveynlerin aylık gelir durumuna göre kaygıları farklılaşmakta mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Kruskal Wallis H testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 17

Ebeveynlerin Aylık Gelir Durumlarına Göre Kaygılarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Değişken	Aylık Gelir	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamı Fark
Ebeveyn Kaygısı	Düşük	158	242,85	2	7,47	0,02	Düşük-Yüksek Orta-Yüksek
	Orta	182	246,75				
	Yüksek	128	206,78				

Ebeveynlerin aylık durumlarına göre kaygıları anlamlı olarak farklılaştığı Tablo 17'de görülmektedir (χ^2 (sd=2, n=468) =7,47 p<,05). Farkın kaynağı hakkında bilgi sahibi olmak

ve hangi gruplar arasında anlamlı farkın olduğuna bakmak için Mann Whitney-U testi uygulanmıştır.

Elde edilen bulgularda düşük gelir grubu ebeveynler ile yüksek gelir grubu ebeveynlerin kaygıları arasında düşük gelir grubu lehine (242,85>206,78) anlamlı bir farklılık vardır. Orta gelir grubu ebeveynler ile yüksek gelir grubu ebeveynlerin kaygıları arasında orta gelir grubu lehine (246,75>206,78) anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Düşük gelir grubu ebeveynler ile orta gelir grubu ebeveynlerin kaygıları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Dolayısıyla gelir düzeyi düştükçe kaygılarının da arttığı söylenebilir.

4.3. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocuklarının Kaygıları ile Ebeveynlerin Kaygıları Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Bu kısımda okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasındaki ilişkiye ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

4.3.1. Okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır? Bu alt problemle ilgili olarak toplanan veriler Spearman's Rank Order Korelasyon testi kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Okul Öncesi Eğitime Devam Eden Çocukların Kaygıları ile Ebeveynlerin Kaygıları Arasındaki İlişkiye Ait Spearman's Rank Order Korelasyon Testi Sonuçları

İlişki	n	r	p
Ebeveyn Kaygı- Çocuk Toplam Kaygı	468	0,36**	0,00
Ebeveyn Kaygı- Çocuk Sosyal Kaygı	468	0,22**	0,00
Ebeveyn Kaygı- Çocuk Genellenmiş Kaygı	468	0,36**	0,00
Ebeveyn Kaygı- Çocuk Ayrılık Kaygısı	468	0,36**	0,00
Ebeveyn Kaygı- Çocuk Belirgin Korkular	468	0,29**	0,00

Tablo 18'de araştırmaya katılan okul öncesi eğitime devam eden çocukların toplam kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir ($r(n=468)=0,36; p<,05$). Tablo 18 incelendiğinde ebeveyn kaygısı ile çocuk sosyal kaygı ($r(n=468)=0,22; p<,05$), çocuk genellenmiş kaygı ($r(n=468)=0,36; p<,05$), çocuk ayrılık kaygısı ($r(n=468)=0,36; p<,05$) ve çocuk belirgin korkular ($r(n=468)=0,29; p<,05$) alt boyutlarında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Bu bulgulara dayanarak kaygılı ebeveynlerin kaygılı çocuklar yetiştirdiğini ya da ebeveynin kaygıları arttıkça çocuklarının kaygılarının da arttığı söylenebilir. Ebeveyn kaygıları ile çocuklarının toplam kaygısı yanında; sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, ayrılık kaygısı ve belirgin korkuları arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ebeveyn kaygısı ile çocuk kaygısı arasındaki ilişkisinin pozitif olması, her ikisinin de birlikte arttığı ve azaldığını göstermektedir. Bir başka ifade ile ebeveyn kaygısı arttıkça çocuklarında kaygısı artmakta, azaldıkça çocuklarının kaygıları da azalmaktadır.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın tartışma ve sonuçlarına; ayrıca bu sonuçlar doğrultusunda önerilere yer verilmiştir. Tartışma ve sonuç kısmı ve öneriler kısmı alt problemlerin oluşturduğu sıraya göre verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Tartışma ve sonuç kısmında; okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarına ilişkin, ebeveynlerin kaygılarına ilişkin, okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasındaki ilişkiye dair başlıklar altında tartışma ve sonuçlara yer verilmiştir.

5.1.1. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarına ilişkin bulguların tartışılması. Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygı düzeyleri incelendiğinde bu araştırmada cinsiyetin okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının anlamlı olarak farklılaşmasına sebep olan bir değişken olduğu bulgusu elde edilmiştir. Kız çocuklarının kaygı düzeyleri; sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, belirgin korkular alt boyutlarında ve toplam kaygılarda erkeklerden daha yüksek bulunmuştur. Yani okul öncesi dönem kız çocuklarının okul öncesi dönem erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ebeveynlerin erkek ve kız çocukları arasındaki tutum farkı kültürlere göre değişebilir. Bu bulgulara paralel olarak Bowen, Offord ve Boyle (1990) çalışmalarında, kız çocukların erkeklerden anlamlı derecede daha yüksek kaygıya sahip olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Bouldin & Pratt (1998) 3-9 yaş aralığındaki çocuklarla yaptıkları çalışmada çocukların belirgin korkularında cinsiyetler arası kız çocukları lehine anlamlı bir farklılık olduğunu tespit etmişlerdir. Paulus ve arkadaşları (2015) çalışmalarında kızların erkek çocuklara kıyasla ayrılık kaygısını daha fazla yaşadıklarını belirlemiştir.

Bu çalışmanın yapıldığı kültürde ebeveynlerin kız çocuklarına karşı daha koruyucu olduğu söylenebilir. Yavuzer'in (2016) belirttiği gibi "sürekli denetlenen çocuk sürekli kaygı halindedir". Ebeveynler kız çocuklarını daha fazla denetleyerek kızların daha kaygılı olmasına neden olmuş olabilirler. Literatürde cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda kızlar lehine anlamlı farklılık gösteren çalışmaların olduğu görülmüştür. Örneğin; Bosquet & Egeland (2006) ve Spence (1998) araştırmalarında okul öncesi çocuklarda cinsiyet ve kaygı arasındaki ilişkinin kızlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır ve bu araştırmanın sonuçları ile paralellik taşımaktadır. Bu çalışmada; okul öncesi dönem çocuklarının cinsiyetlerine göre ayrılık kaygısı alt boyutunda anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucu elde edilmiştir. Literatürde kız çocukları lehine anlamlı farklılık gösteren çalışmalar olduğu gibi göstermeyen çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) yaptığı araştırmada cinsiyetin çocukların sürekli kaygıları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı saptanmıştır.

Okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına göre kaygıları anlamlı olarak farklılaşmamıştır. Alanda yapılan taramalarda; Küçüköyük (2015)'ün araştırmasında çocukların yaşı arttıkça ayrılık kaygısının azaldığı bulgusunu elde etmiştir. Battaglia ve arkadaşlarının (2016) yaptığı boylamsal araştırmada da çocuğun yaşı büyüdükçe ayrılık kaygısından kurtulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada yaşı kaygı düzeyinde anlamlı bir farklılığa sebep olmamasında; araştırmadaki diğer bağımsız değişkenlerin etkisi olabileceğini düşündürmektedir. Çocuğun okul öncesi eğitime devam süresi ve ebeveyninin gelir ve öğrenim düzeyi gibi faktörler çocuk kaygısında anlamlı bir farklılaşma yaratmıştır. Özellikle okul öncesi eğitime devam süresinin ayrılık kaygısını azaltmada etkili olduğu dikkate alındığında; altı yaş grubu olup bir yıldır okul öncesi eğitim alan çocukların yanı sıra beş ya da dört yaşında olup iki yıldır okul öncesi eğitime devam eden çocuklar da çalışma grubunda yer alabilmektedir. Literatürdeki araştırmaların aksine yaşa bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma oluşmamasında okul öncesi eğitime devam sürelerinin farklı olması etkili olmuş olabilir.

Bulgular incelendiğinde; okul öncesi eğitime devam eden çocukların doğum sırasına göre kaygılarının anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Genel olarak; ilk ve son çocukların kaygı düzeyleri ortanca çocukların kaygılarından anlamlı derecede yüksek

çıkıştır. Bu bulgu, alandaki kuramsal bilgilerle de örtüşmektedir. Zira ortanca çocukların en rahat çocuklar olarak büyütüldükleri, kendi istek ve hobilerini rahatlıkla gerçekleştirdikleri, aile baskısı ve kontrolünün daha az görüldüğü bilinmektedir. Demiriz ve Ulutaş (2003) araştırmalarında doğum sırasının çocuğun kaygısını anlamlı şekilde farklılaştırdığı, yeni doğan kardeşin var olan çocuğun kaygısını artırabileceği için önceden bunun oluşmaması için önlemler alınabileceğini vurgulamışlardır. Bunun yanı sıra Kidwell, (1981) çalışmasında doğum sırasının kardeşler arasındaki ilişkiyi etkilediğini savunmuş, dolayısıyla bu ilişkilerde yaşanabilecek olumsuzlukların kaygıyı doğurabileceğini vurgulamıştır.

Okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının anlamlı farklılaştıran bir diğer değişken ise okul öncesi eğitime devam süresidir. Okul öncesi eğitimde ilk dönemi olan çocukların iki yıl ya da daha fazla süredir okul öncesi eğitime devam eden çocuklara göre daha kaygılı oldukları bulgusu elde edilmiştir. Okul öncesi eğitime daha uzun süre devam eden çocukların, diğer akranlarına göre daha sosyal, daha özerk olması ve ailelerinden belirli bir süre uzak kalmaya zaman içerisinde alışmaları nedeniyle kaygılarının daha düşük bulunmuş olması düşünülebilir.

Okulun ilk yılında alışık olmadıkları çevreye uyum süreci ve sürekli birlikte oldukları ebeveynlerinden belli bir zaman dilimi ayrı kalmaları okul öncesi eğitime devam eden çocuklarda kaygıyı tetiklediği belirtilmiştir. Zaman içerisinde bu duruma alışıp uyum sağlamaları ise kaygı puanlarını düşürmüş olabilir. Okulun ilk yılında çocukta görülen kaygı sorunları ile ilgili terapiler, aile iş birliği ile eğitimlerin kaygıyı azalttığı belirtilmiştir. Örnek olarak Yılmaz (2018) araştırmasında anaokulunda eğitim gören çocuklara uygulanan oyun terapi programının, ayrılık kaygısını büyük ölçüde azalttığını belirtmiştir. Okul öncesi eğitime iki yıl ve daha uzun süredir devam eden çocukların sosyal ortamlarına, evden ve ailesinden ayrı kalmaya alışmaları okul öncesi eğitimde ilk yılı olan çocuklara oranla daha mümkün görünmektedir. Bu durum; daha uzun süredir okul öncesi eğitim alan çocukların kaygı puanlarının düşük olması bulgusuna neden olmuş olabilir.

Bir diğer bulguda; kardeş sayılarının, okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucu elde edilmiştir. Literatürde kardeş sayısı değişkeninin çocukların kaygılarını etkilemediğine ilişkin bulgulara rastlanmıştır. Örneğin; Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) araştırmalarında kardeş sayısı

değişkeni çocukların sürekli kaygıları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı bulgusu elde edilmiştir ve bu araştırmadan elde edilen bulgularla örtüşmektedir. Literatürde farklı sonuçlara da rastlanmaktadır. Kardeş sayısının artışı yoksul ailelerde çocuklar için süreç içinde bir kaygı faktörü olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Örneğin Demiriz ve Ulutaş (2003) araştırmalarında, çocukların kardeş sayısı arttıkça durumluk-sürekli kaygılarının arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Küçüköyük (2015) ise çocukların kardeş sayısı arttıkça ayrılma kaygılarının azaldığı bulgusuna ulaşmıştır ve kardeş sayısının artmasının ayrılık kaygısının azalmasında olumlu bir faktör olduğunu dile getirmiştir.

Görüldüğü üzere literatürde birbirinden farklı bulgular olduğu göze çarpmaktadır. Buradan yola çıkarak söylenebilir ki bulgular çalışma gurubuna ve demografik özelliklere göre farklılık gösterebilir. Bunu biraz açıklamak gerekirse, kardeş sayısının farklı sebeplerden dolayı çocuklarda kaygıya neden olabileceği düşünülmüştür. Öncelikle, kardeş sayısının kaygıyla olan ilişkisindeki temel faktörlerden birkaçı ekonomik durum ve ebeveyn tutumları olabilir. Çocuğun kardeşi olacağına dair bilgilendirilmemesi, anne babanın kardeşler arasından dengeli bir tutum sergileyememesi gibi etkenlerin çocukta kaygıyı tetikleyebileceği savunulmuştur. Artan kardeş sayısı; düşük ekonomik gelire sahip ailelerde, çocuğa yönelik sadece sevgi ve ilginin değil, çocuğun ihtiyaç duyduğu maddi kaynakların da paylaşılması anlamına gelmektedir ve bu da çocuk için bir diğer kaygı faktörü olarak ortaya çıkmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Ayrıca bu araştırmanın bulgularında yer alan, aylık gelir durumu düşük olan ebeveynlerin daha kaygılı olduğu bulgusu da kardeş sayısının artmasıyla oluşacak ekonomik sıkıntının kaygıya neden olabileceği öngörüsünü destekler niteliktedir.

Bu araştırmada; ebeveynlerin yaşlarının, okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarında farklılaşmaya sebep olan bir değişken olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ebeveyni 30 yaş ve altı olan çocukların, ebeveyni 36 yaş üzeri yaşta olan çocuklara göre anlamlı derecede kaygılı oldukları bulgusu elde edilmiştir. Genç ve tecrübesiz ebeveynlerin daha kaygılı çocuklar yetiştirdiklerini söyleyebiliriz. Bu durum okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının ilk çocuk olması ve ebeveynin de tecrübesiz olması nedeniyle daha fazla kaygılı olmasından kaynaklanmış olabilir. Daha ileri yaşta ebeveynler, ebeveynlik becerilerinde daha fazla yetkinleştikleri ve tecrübe

edindikleri için daha az kaygılı çocuklar yetiştirmiş olabilirler. Literatürde bunu destekleyen araştırmalardan birisinde Alisinanoğlu ve Ulutaş (2003) anne yaşının çocuğun sürekli kaygısında genç ebeveynler lehine anlamlı bir farklılığa neden olduğunu saptamıştır. Bunun tam tersi bir sonuca sahip olan Dursun (2010)'un çalışmasında anne babaların yaşı arttıkça çocuklardaki kaygıların da artmakta olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ebeveynler yaşları ilerledikçe edindiği olumlu tecrübeler sayesinde çocukla olan iletişimin kalitesini artırabilirler ve aynı zamanda çocuğun ihtiyaçlarına doğru zamanda yeteri kadar cevap verebilirler. Ancak aksi yönde edinilen olumsuz tecrübelerin sonucu olarak ebeveynler çocuklarındaki kaygıların artmasına neden olabilirler.

Bu araştırmanın bir diğer bulgusu ise; ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygılarını farklılaştırdığı bulgusudur. Ebeveyni ilköğretim ya da ortaöğretim mezunu olan çocukların kaygıları, ebeveyni yükseköğretim mezunu olan çocuklardan anlamlı derecede yüksektir. Bir başka ifade ile ebeveynin öğrenim durumu yükseldikçe okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygılarının azaldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Literatür incelendiğinde öğrenim durumunun çocuğun kaygısına etkisi (Beesdo, Knappe & Pine, 2009; Hsu, 2004; Murray, Creswell & Cooper, 2009; Rapee, Schniering & Hudson, 2009) pek çok araştırmada vurgulandığı görülmektedir. Bu çalışmaya paralel olarak Gümüş (1997) araştırmasında anne-baba öğrenim durumunun çocuklarının sosyal kaygılarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğunu, ebeveyni yükseköğretim mezunu olan çocukların kaygılarının düşük olduğunu belirlemiştir. Aynı şekilde Güngör (2009) ebeveyn öğrenim düzeyinin yükselmesiyle çocuktaki kaygı seviyesinin azaldığını saptamıştır. Bu çalışmalar araştırmaya paralel sonuçlar barındırmaktadır ve bu bağlamda bulgular alan yazınla uyumaktadır. Bazı çalışmalarda ise ebeveyn öğrenim durumunun çocuğun kaygısını anlamlı şekilde farklılaştırmadığı bulgusu elde edilmiştir. Örneğin Gülay Ogelman ve Çiftçi Topaloğlu (2014) yaptığı araştırmada 4-5 yaş çocuklarının anne-baba öğrenim durumuna göre kaygı puanlarını incelemiş ve anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca Güngör ve Buluş, (2010) araştırmalarında, ebeveynin algısına göre çocukların kaygılarının cinsiyet ile ilişkisi incelendiğinde çocukların cinsiyetinin ebeveynlerinin onların kaygı düzeyi ile ilgili algısında anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür.

Literatürde çok geniş bir yer tutan öğrenim durumlarına göre kaygıları genel itibari ile birbiri ile pozitif veya negatif ilişkili olduğu görülmüştür ancak bazı çalışmalarda anlamlı farka ulaşılmadığı da olmuştur. Bu çalışmada öğrenim durumu arttıkça çocukların kaygılarının azaldığı bulgusu elde edilmiştir. Öğrenim seviyesi arttıkça bazı istisnalar dışında aylık gelirin de buna bağlı olarak artacağını söylenebilir. Bulgularda incelendiği üzere aylık gelir durumu ile öğrenim durumunun ebeveyn ve çocuk kaygı düzeylerini anlamlı olarak farklılaştırdığı görülmüştür. Gelir seviyesi yükseldikçe çocuk ve ebeveynlerin kaygıları da azalmıştır. Bu da araştırma bulgularının kendi içerisinde örtüştüğünü göstermektedir. İlköğretim mezunu ebeveynlerin okul öncesi dönem çocukları ile ortaöğretim mezunu ebeveynlerin okul öncesi dönem çocukları arasında anlamlı bir farka ulaşamamıştır. Günümüzde bu iki kademe arasında sağladığı imkanlar açısından belirgin bir fark kalmaması anlamlı bir farklılığın oluşmamasında etkili olduğu söylenebilir.

Ebeveynlerin aylık gelir durumları, okul öncesi dönem çocuklarının kaygılarında anlamlı bir farklılaşmaya neden olmaktadır. Bu farklılaşma ayrılık kaygısı, belirgin korkular alt boyutunda ve toplam kaygılarındadır. Düşük gelir grubu okul öncesi eğitime devam eden çocukların ayrılık ve toplam kaygıları ile belirgin korkularının orta ve yüksek gelir grubu okul öncesi eğitime devam eden çocuklara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Aynı şekilde orta gelir grubu çocuklar da yüksek gelir grubu çocuklara göre daha yüksek kaygı puanlarına sahiptir. Bir başka ifade ile gelir durumu arttıkça çocukların kaygılarının azaldığı görülmüştür. Bunun sebebi çocuğun ihtiyaç duyduğu kaynaklara rahatça erişmesi, gelir durumunun getirdiği avantajlar olarak sıralanabilir. Maddi tatmin genel olarak manevi tatmini de yanında getirebilir. Yeterli kazanca sahip ebeveyn boş zamanlar yaratabilir ve bu zamanı çocuklarına ayıran ebeveyn hem kendisinin hem de çocuğunun manevi tatminini sağlayabilir. Böylece kaygıdan uzak bir ortamda kaygıları önemli bir sorun olmaktan çıkar. Buna paralel olarak düşük gelir grubu aileye mensup çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasında ortaya çıkan maddi güçlüklerin ebeveynde yaşattığı kaygıları çocuğa belli başlı kaygıları olarak yansıyabilir. Ebeveyn kaygısının çocuk kaygısı ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu bulgusuna dayanarak ebeveyn kaygılı ise çocukta kaygılı olabilmektedir. Bu kaygıyı tetikleyen unsurlardan birisi ise görüldüğü üzere düşük gelir düzeyi ve çocuğun ihtiyaç

duyduğu kaynaklara yeterince erişememesi olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yukarıda bahsi geçen ayrılık kaygısının yanında görülebilen belirgin korkular aylık gelir durumunda daha net ortaya çıkmıştır denilebilir. Araştırmanın sonuçları birbirleri ile örtüştüğü söylenebilir.

5.1.2. Ebeveynlerin kaygılarına ilişkin bulguların tartışılması.

Ebeveynlerin kaygıları incelendiğinde bu çalışmada okul öncesi eğitime devam eden kız çocuğu olan ebeveynlerin erkek çocuğu olan ebeveynlere göre daha kaygılı olduğu ve kız çocuğu olan ebeveynlerin lehine anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bir başka ifade ile okul öncesi dönem kız çocuğu olan ebeveynlerin kaygıları, okul öncesi dönem erkek çocuğu olan ebeveynlere göre anlamlı derecede yüksektir. Ebeveynin kaygı durumunda çocuğun rolüne dair ilgili çalışmada; Hock, McBride & Gnezda (1989) çalışmasında annenin çocuğuna dair ayrılık kaygısını; annenin yokluğunda çocuğunun rahat ve mutlu olamayacağına dair duyduğu endişe, ayrı kalma süresince çocuğa bakım veren figürün çocuğuyla iyi ilgilenip ilgilenmeyeceğine ve yine bu süreçte çocuğunun kendisine özlem duyup duymayacağı şeklinde tanımlamıştır.

Literatür incelendiğinde bu bulgunun aksine Güngör ve Buluş (2010) araştırmasında çocukların cinsiyetinin ebeveynlerinin kaygı düzeyleri ile ilgili algısında anlamlı bir farklılık yaratmadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu araştırmanın bulguları incelendiği üzere kendi içerisinde tutarlı olmasıyla, anne kaygılarının babalara nazaran daha yüksek puana sahip olması, okul öncesi eğitime devam eden kız çocuklarının yüksek kaygıya sahip olmasında da etkili olmuş olabilir. Ayrıca bazı kültürlerde ve demografik yapılarda kız çocuklarının daha çok üzerine düşülmesi ve daha koruyucu davranılması bilinen bir durumdur. Bu tutum ebeveyn kız çocuğundan ayrı kaldığında daha yüksek bir ayrılık kaygısına sahip olmasına neden olabilir.

Ebeveynlerin cinsiyetlerine göre kaygı düzeylerinin anlamlı şekilde anneler lehine farklılaştığı görülmüştür. Bir başka ifade ile annelerin kaygı düzeyleri babalara göre anlamlı derecede yüksektir. Benzer şekilde; Dönmez, AYTEKİN ve Erengin (1996) yaptıkları çalışmada yetişkin kadınların erkeklere göre kaygılarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Yıldız (2008) ise yetişkinlerle yaptığı çalışmada ayrılık kaygısı ile cinsiyet arasında kadınlar lehine anlamlı bir farklılık bulmuştur. Sönmez (2015) yaptığı çalışmada ise annelerin sürekli kaygıları babaların sürekli

kaygılarından daha yüksektir. Leary & Kowalski (1997) araştırmasında, erkeklerin sosyal kaygıları ile kadınların sosyal kaygı düzeyleri arasında farklılık olurken, bazı araştırmalarda ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (WPA, 1995). Yine Karacan, Şenol ve Şener (1996) sosyal fobinin, yetişkin kadınlarda daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varmıştır. Bir önceki alt problemde aktarıldığı üzere okul öncesi eğitime devam eden kız çocuklarında erkek çocuklara nazaran görülen yüksek kaygıları anneler adına da geçerlidir.

Buradan hareketle ebeveyn ile okul öncesi eğitime devam eden çocuğunun kaygıları arasında bir ilişkinin varlığı son alt problemde incelenmiştir. Ebeveynlerin öğrenim durumlarına göre kaygı düzeyleri anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Yükseköğretim mezunu ebeveynler ile hem ilköğretim ve hem de ortaöğretim mezunu ebeveynlerin kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bir başka ifade ile ilköğretim ve ortaöğretim mezunu ebeveynlerin yükseköğretim mezunu ebeveynlere göre daha yüksek kaygıya sahip olduğu söylenebilir. Yüksek öğrenime sahip ebeveynlerin kaygılarının daha düşük olmasını, aldıkları eğitimden edindikleri tecrübeler ve bu süreçte kazandığı deneyimlerin getirdiği bilinç olarak nitelendirilebilir. Ayrıca ilköğretim mezunu ebeveynler ile ortaöğretim mezunu ebeveynler arasında anlamlı bir farka ulaşamamıştır. Çocukların kaygılarında olduğu gibi yine bu iki kademe arasında anlamlı bir farka ulaşamamıştır. Nedeni ise günümüzde bu iki kademe arasında belirgin bir fark kalmaması olarak değerlendirilebilir. Anlamlı farklılaşan ve farklılaşmayan her iki yönüyle de çocuk kaygısı ile ebeveyn ayrılık kaygısı eğitim durumlarına göre benzer sonuçlar taşımaktadır ve birbiri ile örtüşmektedir. Bu durumda ebeveyn ve çocuk kaygısı arasındaki ilişkiyi kuvvetlendiren durumlardan birisi olarak değerlendirmek mümkündür. Çakıcı (2006) çalışmasında öğrenim düzeyi düşük annelerin öğrenim düzeyi yüksek olan annelere göre daha olumsuz ilişki tarzları benimsediğine vurgu yapmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgudan farklı olarak; Küçüködük (2015) annelerin eğitim düzeyi arttıkça ayrılık kaygılarının da artmakta olduğu sonucuna ulaşırken, Alisinanoğlu ve Ulutaş (2000) eğitim durumunun kaygıyı anlamlı şekilde farklılaştıran bir faktör olduğunu dile getirmiştir ve aynı zamanda çocukların kaygıları ile annelerinin kaygıları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır (Alisinanoğlu ve

Ulutaş, 2003). Gümüş (1997) ve Güngör (2009)'ün araştırmalarında da bu araştırmadan elde edilen bulgulara benzer bulgulara ulaşılmıştır, Gümüş (1997) ve Güngör (2009)'ün elde ettikleri bulgular ile bu araştırmadan elde edilen bulgular örtüşmektedir.

Ebeveynlerin aylık gelir durumlarına göre kaygı düzeyleri anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür. Düşük gelir grubu ebeveynler ile yüksek gelir grubu ebeveynlerin kaygıları arasında düşük gelir grubu lehine anlamlı bir farklılık vardır. Orta gelir grubu ebeveynler ile yüksek gelir grubu ebeveynlerin kaygıları arasında orta gelir grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ebeveynlerin yüksek gelire sahip olması kaygılarını azaltmaktadır. Alisinanoğlu ve Ulutaş (2000) ve Güngör (2009) ailenin sosyoekonomik düzeyinin düşük olmasının, temel ihtiyaçların karşılamakta zorlanmasına ve kaygılarının artmasına neden olabileceğini belirtmektedirler. Bu araştırmada; aylık gelir durumunun hem çocuk hem de ebeveyn kaygısını anlamlı şekilde farklılaştırdığı görülmekte ve bulgular kendi içerisinde örtüşmektedir.

5.1.3. Okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları ile ebeveynlerin kaygıları arasındaki ilişkiye dair bulguların tartışılması.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin kaygıları ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların; çocuk toplam kaygı, çocuk sosyal kaygı, çocuk genellenmiş kaygı, çocuk ayrılık kaygısı ve çocuk belirgin korkular alt boyutlarında arasında, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ebeveynlerin yaşadığı kaygıları okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları ile ilişkili olduğu, aynı şekilde okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının ebeveynlerinin kaygıları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Ebeveyn kaygısı çocuğun sosyal ve genellenmiş kaygısını artırdığı gibi ayrılık kaygısını ve belirgin korkularını da anlamlı bir ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Bu bulgulara paralel olarak Domenech, Jane & Canals (2004) okul öncesi çocuklarla yaptığı bir çalışmada, çocuktaki kaygılarının ebeveyn kaygısıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın (2003) yaptığı araştırmada çocukların kaygıları ile annelerinin kaygıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Babalar ile yapılan çalışmada Sönmez (2015) babaların ayrılık kaygısı ile çocukların sosyal kaygı ve toplam kaygıları arasında anlamlı olarak negatif ilişki gösterdiği saptamıştır. Biederman ve arkadaşlarının (2007) belirttiği üzere çocuklardaki kaygı

durumları, ebeveynlerinin kaygıları ile açıklanabilir. Martini ve arkadaşları (2010) kaygının annelerinden çocuklarına geçtiği görüşünü belirtmiştir. Bunun yanında babaların sürekli kaygı puanları ile çocukların sosyal kaygı ve toplam kaygıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lewinsohn, Holm-Denoma, Small, Seeley, ve Joiner (2008) birlikte yaptıkları ve çocukluk çağında ayrılma kaygısı yaşayan yetişkinlerin gözlemlendiği bir çalışmada yetişkinlikte yaşadıkları en büyük sorunların panik bozukluk, sosyal fobi ve depresyon bozukluğu olduğunu bulgusuna ulaşmışlardır. Ebeveynin çocuğa karşı tutumunun kaygıyla ilişkisinin ortaya konulduğu çalışmada Siqueland, Kendall, ve Steinberg (1996) çalışmalarında, ebeveynleri tarafından psikolojik özerklikleri daha az teşvik edilen ve daha az kabul gören çocukların, akranları olan diğer çocuklarla karşılaştırıldığında daha yüksek kaygı bozukluğuna sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Aslan, Aslan ve Alparslan (1998) çalışmalarında anneleri kaygılı olan çocukların kaygılarının yüksek olduğunu saptamışlardır. Peleg, Halaby & Whaby (2006) yaptığı çalışmada annesinde ayrılık endişesi yoğun olan çocuklarda ayrılık kaygısının fazla görüldüğünü belirtmiştir. Annelerle ilgili elde edilen bulguların aksi bir sonuç olarak babalar ile yapılan çalışmada ise Sönmez (2015) babaların ayrılık kaygısı ile çocukların sosyal kaygı ve toplam kaygıları arasında istatistiksel olarak anlamlı biçimde negatif korelasyon gösterdiği saptanmıştır. Küçüköyük (2015) ise çalışmasında; annelerin bağlanma biçimlerinin okul öncesi çocukların ayrılık kaygısı üzerinde bir etkisi olmadığı sonucu elde edilmiştir.

Bu bulgulardan hareketle ebeveyn ayrılık kaygısı ile okul öncesi eğitime devam eden çocuğun kaygıları arasında pozitif anlamlı bir ilişki olduğu savunulabilir. Bu pozitif ilişkiyi destekleyen veriler ise bu araştırmada cinsiyet, aylık gelir durumu ve eğitim durumlarında ebeveyn ve çocuk kaygılarını benzer değişkenlerin aynı şekilde anlamlı farklılaştırması ve paralellik göstermesi olarak söylenebilir. Ebeveyn ve çocuk kaygısı birbirleri ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olmasıyla, biri artınca diğeri de artmakta olup, birbiri ile ilişki halinde oldukları savunulabilir.

Sonuç olarak bu araştırmada; okul öncesi eğitime devam çocukların ve ebeveynlerinin kaygıları kişisel ve ailesel demografik bilgilerin oluşturduğu çeşitli değişkenlerle ele alınmış ve çocuk ile ebeveyninin kaygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Hem çocuk hem de ebeveyn açısından kaygının bu demografik değişkenlerle anlamlı şekilde

farklılık gösterdiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca çocuğun kaygısı ile ebeveyninin kaygısı arasında anlamlı derecede ilişki olduğu görülmüştür. Araştırmanın problem cümlesinin oluşturan “okul öncesi eğitime devam eden çocukların ve ebeveynlerinin kaygıları çeşitli değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır ve okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları ile ebeveynlerinin kaygıları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna da böylelikle yanıt bulunmuştur. Araştırmanın alt problemlerinde ulaşılan sonuçları incelendiğinde; cinsiyet değişkeninde okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları kız çocukları lehine anlamlı olarak farklılaştığı sonucu elde edilmiştir. Dolayısıyla okul öncesi dönem kız çocuklarının okul öncesi dönem erkek çocuklarına göre daha kaygılı olduğu bu bulgular ışığında söylenebilir. Yaş değişkeni ve çocukların kardeş sayıları incelendiğinde; okul öncesi dönem çocuklarının yaşlarına ve kardeş sayılarına göre kaygılarının anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmüştür. Okul öncesi dönem çocuklarının kaygılarında doğum sırası incelendiğinde sonuncu çocukların ilk ve ortanca çocuğa göre daha kaygılı olduğu sonucu elde edilmiştir.

Okul öncesi eğitim; çocuğu ilköğretime hazırlayan, sosyal çevre ile uyum sürecini hızlandıran, çocuğun dışsal faktörlerin getirdiği değişikliklere uyum sağlamasına yardımcı olan bir süreçtir. Buradan hareketle okul öncesine devam yılının çocukların kaygılarını anlamlı şekilde farklılaştırıp farklılaştırmadığı incelenmiştir. Okul öncesine iki yıl ya da daha fazla süredir devam eden çocukların kaygılarının, okul öncesi eğitimde ilk yılında olan çocuklara göre daha düşük olduğu sonucu elde edilmiştir.

Diğer bir sonuç olarak; çocukların kaygıları ile ilişkili bir diğer unsur ise ebeveynidir. Ebeveynin yaşı, eğitim düzeyi, aylık geliri değişkenleri çocuğun kaygılarında önemli bir yere sahip olabilmektedir. Ebeveynlerin yaşları; bu araştırmada, 30 yaş ve altı ebeveyne sahip okul öncesi dönem çocukları kaygılarının lehine anlamlı bir farklılık vardır. Dolayısıyla 30 yaş ve altı ebeveyne sahip çocukların yaş gruplarına ait ebeveynlerin çocuklarına göre daha kaygılı olduğu söylenebilir. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri incelendiğinde, eğitim düzeyi yükseldikçe okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygı düzeyinin azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Buna ek olarak ebeveyn gelir seviyesi yükseldikçe kaygılarında azalma olduğu görülmüştür. Gelir durumları incelendiğinde ise düşük gelir grubu okul öncesi çocuklarının daha yüksek kaygı puanına sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırma bulguları kendi içerisinde

değerlendirildiğinde yüksek eğitim seviyesi ve yüksek gelire sahip ebeveyne sahip çocukların kaygılarının diğer gruplara göre düşük olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin kaygıları, çocuklarının kaygıları ile ilişkili olabileceği için oldukça önemlidir. Bu araştırmada annelerin kaygısı babalara göre anlamlı derecede yüksektir. Annelerin daha kaygısı olmasının yanında, okul öncesi eğitime devam eden kız çocuğu olan ebeveynlerin erkek çocuğu olan ebeveynlere göre daha kaygılı olduğu görülmüştür. Ayrıca ebeveyn yaşı incelendiğinde çocuklarının kaygıları için anlamlı bir farklılık ifade ederken ebeveynlerin kendi kaygıları açısından anlamlı bir farka ulaşamamıştır. Çocuklarının ve ebeveynlerinin kaygı düzeylerinin daha düşük bulunmasında yüksek eğitim seviyesi ve yüksek gelir düzeyi önemli bir değişken olarak ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle yüksek eğitim ve gelir düzeyine sahip ebeveynler diğer gruplara ait ebeveynlere göre daha az kaygılı olduğu sonucu elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin kaygıları ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygıları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin kaygıları okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının kaygıları ile ilişkili olduğu, aynı şekilde okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılarının ebeveynlerinin kaygıları ile ilişkili olduğu araştırma sonuçlarında görülmüştür. Sonuç olarak demografik özelliklerin çocuğun ve ebeveyninin kaygısında önemli bir etken olduğu, çocuk ile ebeveyn kaygılarının birbiri ile ilişkili olduğu saptanmıştır.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçları doğrultusunda; araştırmaya ve uygulamaya dönük önerilere yer verilmiştir.

5.2.1. Araştırmaya dönük öneriler. Bu çalışma Aksaray il merkezinde okul öncesi eğitime devam eden çocuklarla ve ebeveynleri ile yürütülmüştür. Farklı yerleşim birimlerinde (ilçe, köy) okul öncesi eğitim alan ve almayan çocuklarla çalışmalar yapılabilir. Çocuk kaygıları ile ebeveyn kaygıları arasında ilişkiyi incelemeye dönük boylamsal araştırmalar yapılabilir. Yapılacak benzer çalışmalarda

nitel veri toplama yoluna gidilerek nicel verilerden elde edilen bulguların nitel verilerle desteklenmesi ve bulguların güvenilirliğinin artırılması sağlanabilir.

5.2.2. Uygulamaya dönük öneriler. Bu araştırmada kaygının temellerinin çocuklukta atıldığı, okul öncesi eğitime devam eden çocukların kaygılı oldukları sonucu elde edilmiştir. Bu bağlamda çocuk yaşlardan itibaren kaygılarını belirlemeye yönelik uygulamalar yapılabilir. Kaygıları yüksek olan çocuklara kaygı ile başa çıkma konusunda eğitim programları düzenlenebilir. Okul öncesi dönem çocuklarda görülen kaygı durumlarının önüne geçilmesinde aile destekli oyun terapi, filial terapi programları okul öncesi kurumlarda verilebilir.

Çocukların okula devam etme süresi kaygıyı azaltmaktadır. Bu nedenle her çocuğun erken yaşta okul öncesi eğitimden yararlanması için gerekli çalışmalar artırılabilir. Ebeveyn kaygısının ile çocuğun kaygısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu bu araştırma sonucunda görülmüştür.

Okul öncesi eğitime devam eden çocuklar ile ebeveynlerinin kaygılarının çeşitli değişkenlere göre anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Okul öncesi eğitimde çocuklardaki kaygıyı da azaltabilmek amacıyla ebeveynlere yönelik bilgilendirme toplantıları yapılabilir. Bilimsel içeriklerle hazırlanan broşürler ve el kitapçıkları yoluyla pek çok ebeveyn ulaşılabilir. Ebeveynlere kaygı ile başa çıkma hususunda aile eğitimi yoluyla eğitimler düzenlenebilir.

Ebeveyn eğitim durumlarının yüksekliği çocukların kaygı düzeylerinin daha düşük çıkmasında önemli bir değişken olduğu görülmüştür. Özellikle annelerin ve anne adaylarının yükseköğretimde daha fazla yer alabilmesi için teşvikler yapılabilir. Bunun yanında genç annelerin çocuklarının daha kaygılı olduğu görülmüştür. Genç annelerin çocuklarının bu açıdan potansiyel kaygıyı barındırdığı düşünülebilir. Bu nedenle genç annelere bilgi verici danışmanlık ve eğitim faaliyetleri, aile eğitimleri düzenlenebilir.

KAYNAKLAR

- Albano, A. & Detweiler, M. (2001). The developmental and clinical impact of social anxiety and social phobia in children and adolescents. In Hofmann, Stefan G. & DiBartolo, P.M, *From Social Anxiety to Social Phobia: Multiple Perspectives* (s. 162-178). Boston: Allyn and Bacon.
- Albano, A., Chorpita, B. & Barlow, D. (2003). Child Psychopathology (2. Baskı). In E. Mash & Barkley, R.A.(ed.), *Childhood anxiety disorders* (s. 279-329). New York: Guilford Press.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda Kaygı ve Bunu Etkileyen Etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların Kaygıları İle Annelerinin Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28 (128) 65-71.
- Antony, M. M. (2000). *The shyness and social anxiety workbook*. Oakland: New Harbinger.
- APA. (2014). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı DSM-5 (Çev. ed.: E Köroğlu, 2014)*. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Artan, İ. ve Bayhan, P. (2014). *Çocuk Gelişimi ve Eğitim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Aslan, S., Aslan, O. ve Alparslan, Z. (1998). Annedeki Süreğen Depresyonun Çocuktaki Depresyon ve Kaygılarına Etkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 9 (1) 32-37.
- Aslanargun, E. T. (2011). Okul öncesi eğitim ve çocuklar üzerindeki etkileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 219-238.

- Austin, V. & Sciarra, D. (2009/2015). *Çocuk ve Ergenlerde Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar*. (Çev. Ed. Mustafa Özekes). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık (Eserin orijinali 2009'da yayımlandı).
- Bahali, K. ve Tahiroğlu, A. (2010). School Refusal: Clinical Features, Diagnosis and Treatment. *Current Approaches in Psychiatry / Psikiyatride Guncel Yaklasimler*, 2 (3), 362-383.
- Balat, U. G. (2012). *Okul Öncesi Eğitime Giriş* 3.Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Baldwin, M. W. & Fergusson, P. (2001). Relational schemas: The activation of Interpersonal knowledge structures in social anxiety., Crozier W.E. & Alden L. (Ed.), *International Handbook of Social Anxiety: Concepts, Research and Interventions Relating to the Self and Shyness* (s. 235-257). West Sussex, England: Wiley.
- Battaglia, M., Carrier, G., Côté, S., Dionne, G., Touchette, E., Vitaro, F., . . . Boivin, M. (2017). Early childhood trajectories of separation anxiety: Bearing on mental health, academic achievement, and physical health from mid-childhood to pre adolescence. *Wiley Periodicals Depress Anxiety*, 34, 918–927.
- Battaglia, M., Touchette, E., Garon-Carrier, G., Dionne, G., Sylvana, M., Vitaro, F., . . . Boivin, M. (2016). Distinct trajectories of separation anxiety in the preschool years: persistence at school entry and early-life associated factors. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 57 (1), 39-46.
- Baykoç Dönmez, N. (2000). *Üniversite Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü ve Kız Meslek Lisesi Öğrencileri İçin Oyun Kitabı (1. Basım)*. İstanbul: Esin Yayınevi.
- Beck, A. & Emery, G. (2005/2011). *Anksiyete Bozuklukları ve Fobiler* (Çev. V. Öztürk). İstanbul: Litera Yayıncılık (Eserin orijinal hali 2005 te yayımlandı.).
- Beesdo, K., Knappe, S. & Pine, D. S. (2009). Anxiety and anxiety disorders in children and adolescents: developmental issues and implications for DSM-V. *Psychiatric Clinics*, 32 (3), 483-524.

- Berksun, E. O. (2003). *Anksiyete ve anksiyete bozuklukları*. İstanbul: Turgut Yayıncılık.
- Biederman, J., Petty, C., Becker, H., Henin, A., Faraone, S., Fraire, M. & Rosenbaum, J. (2007). Developmental trajectories of anxiety disorders in offspring at high risk for panic disorder and major depression. *Psychiatry Research*, 153 (3), 245-252.
- Bosquet, M. & Egeland, B. (2006). The development and maintenance of anxiety symptoms from infancy through adolescence in a longitudinal sample. *Development and Psychopathology*, 18 (2), 517-550.
- Bouldin, P. & Pratt, C. (1998). Utilizing parent report to investigate young children's fears: a modification of the Fear Survey Schedule for Children–II: A research note. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 39 (2), 271.
- Bowen, R., Offord, D. & Boyle, M. (1990). The prevalence of overanxious disorder and separation anxiety disorder: results from the Ontario Child Health Study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 29 (5), 753.
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Bulut Pedük, Ş. (2001). *Okula Başlama Uyum ve Ayrılık Kaygısı; Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı*. İstanbul: Ya-Pa.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canbaz, S. (2011). *Samsun Çıracılık Eğitim Merkezi'ne Devam Eden Çıracıların Sosyodemografik, Çalışma Yaşamı Özelliklerinin ve Durumluk-Süreklilik Kaygılarının Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Samsun: 19 Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi.

- Carthy, T., Horesh, N., Apter, A., Edge, M. & Gross, J. (2010). Emotional reactivity and cognitive regulation in anxious children. *Behaviour Research & Therapy*, 48 (5), 384-393.
- Chansky, T. (2004/2009). *Çocuklarda Endişe (Çev. E. Kandemir)*. İstanbul: Kural Dışı Yayınları.
- Cohen, J., Mychailyszyn, M., Settipani, C., Crawle, S. & Kendall, P. C. (2011). Issues in Differential Diagnosis: Considering Generalized Anxiety Disorder, Obsessive-Compulsive Disorder, and Posttraumatic Stress Disorder., In McKay, D & Storch, E. A. (ed.), *Handbook of Child and Adolescent Anxiety Disorders* (s. 23-38). New York: Springer Science+Business Media LLC.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları (28. baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2019, 02 19). *Doğan Cüceloğlu, Yazılar, Kaygı, Özgüven, Sonuç Ve Süreç - I. Doğan Cüceloğlu Resmi Web Sitesi: <http://www.dogancuceloglu.net/yazilar/245/kaygi-ozguven-sonuc-ve-surec-1/> adresinden alındı*
- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anneçocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Çifter, İ. (1985). *Psikiyatri I*. Ankara: Gata Eğitim Yayınları.
- Çimen, S. (2000). *Ankara'da Üniversite Anaokullarına Devam Eden Bes-Altı Yas Çocuklarının Psiko-Sosyal Gelişimlerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dağ, İ. (1999). Psikolojinin Işığında Kaygı. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 6, 181-189.
- Demiriz, S. ve Ulutaş, İ. (2003). 9-12 yaş çocuklarının kaygılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi,. *Ege Eğitim Dergisi*, 1 (3), 1-9.

- Demirsu, Ö. (2018). *Üniversite Öğrencilerinde Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Sürekli Kaygıları Arasındaki İlişkide Psikolojik Dayanıklılığın ve Kaygı Duyarlılığının Aracı Rollerini* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Diriöz, M. (2010). *Ayrılma Anksiyetesi İçin Yapılandırılmış Klinik Görüşme, Çocukluk Ve Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Ölçekleri'nin Geçerlilik Ve Güvenilirliği*(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Domenech, L. E., Jane, C. & Canals, J. (2004). Parental Reports of Somatic Symptoms in Preschool Children: Prevalance and Associations in Spanish Sample", *J Am Acad Child; Adoles Psychiatry*, 43, 598-604.
- Dönmez, L., Aytekin, M. ve Erengin, H. (1996). Antalyadaki Hekimler Ve Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Durumluk ve Sürekli Kaygıları. *5. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi* (s. 679-681). İstanbul: Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Edalman, R. (2004/2009). *Yüz Kızarmasının Önüne Geçin*. (Çev. B. Karapıçak). Ankara: HYB Yayıncılık (Eserin orijinal hali 2004'te yayımlandı).
- Engür, M. (2002). *Elit Sporcularda Başarı Motivasyonunun, Durumluk Kaygıları Üzerine Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Eren Gümüş, A. (2006). *Sosyal Kaygı İle Başa Çıkma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Fiske, S. T. & Morling, B. (1996). Controlling self and others: A theory of anxiety, mental control and social control. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(2), 115-124.

- Flakierska-Praquin, N., Lindstrom, M. & Gillberg, C. (1997). School phobia with separation anxiety disorder: a comparative 20- to 29-year follow-up study of 35 school refusers. *Comprehensive Psychiatry*, 38, 17–22.
- Geçtan, E. (2012). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Geçtan, E. (2015). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Geçtan, E. (2016). *İnsan Olmak*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gülay Ogelman, H. ve Çiftçi Topaloğlu, Z. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygıları ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14 (1), 241-271.
- Güler, M. (2016). *Okul Öncesi Dönem 4-6 Yaş Çocukları İçin Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gümüş, A. (1997). *Üniversite öğrencilerinin sosyal kaygılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, H. (2009). *Ebeveyn ve Öğretmen Mükemmeliyetçiliğinin 5-6 Yaş Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Algılanan Kaygı Düzeyini Öngörmedeki Rolü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güngör, H. ve Buluş, M. (2010). 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygılarının incelenmesi. *19. Eğitim Bilimleri Kurultayı*. Kıbrıs: Uluslar Arası Kıbrıs Üniversitesi.

- Herbert, J., Rheingold, A. & Brandsma, L. (2001). Assessment of social anxiety and social phobia., In Hofmann, S.G. & DiBartolo P.M. (ed.), *From Social Anxiety to Social Phobia: Multiple Perspectives* (s. 20-45). Boston: Allyn and Bacon.
- Hock, E., McBride, S. & Gnezda, M. T. (1989). Maternal separation anxiety: Motherinfant separation from the maternal perspective. *Child Development*, 793-802.
- Howitt, D. & Cramer, D. (2011). *Introduction to SPSS statistics in psychology: For version 19 and earlier (Fifth edition)*. London: Pearson Education Limited.
- Hsu, H. C. (2004). Antecedents and consequences of separation anxiety in first-time mothers: Infant, mother, and social-contextual characteristics. *Infant Behavior and Development*, 27 (2), 113-133.
- Işık, E. (1996). *Nevrozlar*. Ankara: Kent Matbaası.
- Işık, E. ve Taner, Y. I. (2006). *Çocuk, Ergen ve Erişkinlerde Anksiyete Bozuklukları*. İstanbul: Golden Print.
- Kandır, A. A. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile Toplum ve Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 10 (4), 34-37.
- Karacan, E., Şenol, S. ve Şener, Ş. (1996). Çocukluk ve Ergenlik Çağında Sosyal Fobi. *3P Dergisi*, 4 (1), 28-34.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kearney, C. (2005). *Social Anxiety and Social Phobia in Youth*. New York: Springer.
- Kearney, C. & Hugelshofer, D. (2000). Systemic and Clinical Strategies for Preventing School Refusal Behavior in Youth. *Journal of Cognitive Psychotherapy* , 14 (1), 51-65.

- Kidwell, J. (1981). Number of Siblings, Sibling Spacing, Sex, and Birth Order: Their Effects on Perceived Parent-Adolescent Relationships. *Journal of Marriage and Family*, 43 (2), 315-332.
- King, N. J. & Bernstein, G. A. (2001). School Refusal in Children and Adolescents: A Review of the past 10 Years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40 (2), 197–205.
- King, N., Ollendick, T. & Tonge, B. (1995). *School Refusal: Assessment and Treatment*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Kocabaşoğlu, N. (2008). Anksiyete bozukluklarına genel bir bakış. *İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri; Türkiye'de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar*, 62, 175-184.
- Koç, İ. (2014). *KPSS'ye Hazırlanan Öğretmen Adaylarının Öğrenme Stilleri İle Sınav Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koyuncu, A. (2012). *Sosyal Fobi*. İstanbul: Liman Yayınları.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik (17.Basım)*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köroğlu, E. M. (2014). *ental Bozukluklar Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (Birinci Baskı)*. (DSM-V),. Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Küçüködük, C. (2015). *3-5 yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: bilişsel esnekliğin aracı rolü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Le Gall, A. (2012). *Anksiyete ve Kaygı (Çev. İ. Yerguz)*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları (Eserin orijinali 1976 'de yayımlandı).
- Leary, M. R. & Kowalski, R. M. (1997). *Social anxiety*. New York: Guilford Press.

- Lewinsohn, P., Holm-Denoma, J., Small, J., Seeley, J. & Joiner, T. (2008). Separation anxiety disorder in childhood as a risk factor for future mental illness. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 47(5), 548-555.
- Lind, D. A., Marchal, W. G. & Wathen, S. A. (2006). *Basic Statistics for Business and Economics (Fifth edition)*. United States: McGraw-Hill Companies.
- Manay, F. (2010). *Soren Kierkegaard'da Kaygı Kavramı (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Manicavasagar, V., Silove, D. & Curtis, J. (1997). Separation Anxiety in Adulthood: A Phenomenological Investigation. *Comprehensive Psychiatry*, 38 (5), 274-282.
- Martini, J., Knappe, S., Beesdo-Baum, K., Lieb, R., & Wittchen, H. (2010). Anxiety disorders before birth and self-perceived distress during pregnancy: Associations with maternal depression and obstetric, neonatal and early childhood outcomes. *Early Human Development*, 86, 5 (305-310).
- McKenzie, K. (2006). *Anksiyete ve Panik Atak (Çev. Ü. Şensoy)*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları (Eserin orijinali 2006'da yayımlandı).
- McKillup, S. (2012). *Statistics explained: An introductory guide for life scientists (Second edition)*. United States: Cambridge University Press.
- McLeod, B. D., Wood, J. J. & Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A metaanalysis. *Clinical Psychology Review*, 27 (2), 155-172.
- Morgan, C. T. (1981/2011). *Psikolojiye Giriş (Çev. Sirel Karakaş ve Rüzkan Eski)*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları (19. Baskı).
- Murray, L., Creswell, C. & Cooper, P. J. (2009). The development of anxiety disorders in childhood: an integrative review. *Psychological Medicine*, 39 (9), 1413-1423.

- Oktay, A. (1990). Türkiye’de okul öncesi eğitim. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 151-160.
- Öktem, Ö. (1981). *Anksiyetenin Öğrenme ve Hafızaya Etkisi*. İstanbul: Güryay Matbaası.
- Öner, N. (1977). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Türk Toplumunda Geçerliği (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Özer, K. (2008). *Kaygı: Sınanma Duygusuyla Baş Edebilme (Dördüncü basım)*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik Testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Öztürk, M. O. ve Uluşahin, A. (2015). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları (Yenilenmiş 13.Baskı)*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri.
- Öztürk, M., Sayar, K., Uğurad, I. ve Tüzün, Ü. (2005). Sosyal Fobisi Olan Çocukların Annelerinde Sosyal Fobi Yaygınlığı. *Klinik Psikiyatri Bülteni*, 15 (2), 60-64.
- Özusta, Ş. (1993). *Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Uyarılma, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Paulus, F. W., Backes, A., Sander, C. S., Weber, M. & von Gontard, A. (2015). Anxiety disorders and behavioral inhibition in preschool children: a population-based study. *Child Psychiatry & Human Development*, 46 (1), 150-157.
- Peleg, O., Halaby, E. & Whaby, E. (2006). The relationship of maternal separation anxiety and differentiation of self to children’s separation anxiety and adjustment to kindergarten: A study in Druze families. *Anxiety Disorders*, 20, 973-995.

- Rahman, O., Reid, J., Parks, A. M., McKay, D. & Storch, E. (2011). Obsessive–Compulsive Disorder., In McKay, D. & Storch, E. *Handbook of Child and Adolescent Anxiety Disorders* (s.323-338). New York: Springer Science+Business Media LLC.
- Rapee, R. M., Schniering, C. A. & Hudson, J. L. (2009). Anxiety disorders during childhood and adolescence: Origins and treatment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 5, 311-341.
- Rapee, R., Wignall, A., Copham, W. & Spence, S. (2000/2015). *Kaygılı Çocuğa Yardım (Çev. Rasim Baykaldı)*. İstanbul: Arkadaş Yayıncılık (Eserin orijinali 2000’de yayımlandı).
- Schlenker, B. & Leary, M. (1982). Social anxiety and self presentation: A conceptualization model. *Psychological Bulletin*, 92, 641-669.
- Seeley, J., Small, J., Feil, E., Frey, A., Walker, H., Golly, A. & Forness, S. (2017). Effects of the first step to success intervention on preschoolers with disruptive behavior and comorbid anxiety problems. *School Mental Health*, 3:11.
- Seven, S. (2014). *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. Ankara: Pegem Akademi, 1.Baskı.
- Siqueland, L., Kendall, P. C. & Steinberg, L. (1996). Anxiety in children: Perceived family environments and observed family interactions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25, 225-237.
- Smith, C. & Lazarus, R. (1990). *Emotion and Adaptation*. L.A.: Pervin.
- Sönmez, A. (2015). *Ebeveynlerin Bağlanma Stilleri Ve Sürekli Kaygı Durumlarının Çocukların Ansiyete Duyarlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Spence, S. H. (1998). A measure of anxiety symptoms among children. *Behaviour Research and Therapy*, 36 (5), 545-566.

- Spielberger, C. D. (1966). The Effects of Anxiety on Complex Learning and Academic Achievement., Spielberger, C. D. (ed.), *Anxiety and Behavior* (s. 361-398). New York: Academic Press.
- Spielberger, C. D. (1972). Current Trends in Theory and Research on Anxiety., Spielberger, C. D. (ed.), *Anxiety (1st Edition)*. New York: Academic Press.
- Storch, E. A., Khanna, M., Merlo, L. J., Loew, B. A., Franklin, M. & Reid, J. M. (2009). Children's Florida Obsessive Compulsive Inventory: Psychometric properties and feasibility of a self-report measure of obsessive-compulsive symptoms in youth. *Child Psychiatry and Human Development*, 40, 467-483.
- Şenol, S. (2006). *Korkular Gelişimsel Anlamı ve Tedavisi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Tabachnick, B. G. & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics (Sixth edition)*. United States: Pearson Education.
- TDK. (2011). *TDK- Büyük Türkçe Sözlük-Tek Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Topaloğlu, D. (2013). Çocuklarda Kaygı Bozuklukları. *Eğitimde Yansımalar*, 33,10-11.
- Turan Cebeci, S. (2009). *Tam Aileye ve Tek Ebeveyne Sahip Ailelerden Gelen 7-12 Yaşları Arasındaki Çocukların Bağlanma Stilleri ve Kaygı Durumları Arasındaki İlişki (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi.
- Walkup, J., Albano, A., Piacentini, J., Birmaher, B., Compton, S., . . . Kendall, P. (2008). Cognitive Behavioral Therapy, Sertraline, or a Combination in Childhood Anxiety. *The New England Journal of Medicine*, 359 (26), 2753-2766.
- Wilcox, R. R. (2012). *Modern Statistics for the Social and Behavioral Sciences: A Practical Introduction*. . United States: Chapman & Hall/CRC Press.

- WPA. (1995). *Sosyal Fobi Cep Kitapçığı*,(Ed.: S. A. Montgomery). Londra: Science Press Ltd.
- Yavuzer, H. (2011). *Ana-Baba Okulu (Yeni Eklerle 21.Basım)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk Psikolojisi (34. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yeşildaş, F. (2018). *Okul Öncesi Çocuklarda Kaygının Ebeveyn-Çocuk İlişisine Yönelik Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldız, C. (2008). *Üniversite Öğrencilerinin Geçmişte Yaşadıkları Ayrılık Kaygısı İle Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Yılmaz, Ö. (2018). *Okul Öncesi Çocuklarda Oyun Terepisinin Ayrılık Kaygısı Üzerine Etkisinin Değerlendirilmesi*. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yörükoğlu, A. (2010). *Çocuk Ruh Sağlığı; Çocuğun Kişilik Gelişimi Eğitimi ve Ruhsal Sorunları (30.Baskı)*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

EK-1

T.C.
AKSARAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 85705372-44-E.20830867
Konu : Anket İzni

02/11/2018

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 12.09.2017 tarih ve 2017/25 Nolu Genelgesi.

b) Burdur Mehmet Akif Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 25.10.2018 tarihli ve 83427534-302.08.01-E12107 sayılı yazısı.

İlgi (b) yazıda belirtildiği üzere; Burdur Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet BORA; "Ebeveyn Kaygı Durumları ile Çocukların Kaygı Durumları arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez kapsamında ekli listede belirtilen okullarda uygulama yapmak istemektedir.

Konu ile ilgili belgelerin ve anket sorularının incelenmesi neticesinde; Başvurunun Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu ilgi (a) da kayıtlı Genelgede belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapıldığı anlaşılmış olup;

Ahmet BORA'nın "Ebeveyn Kaygı Durumları ile Çocukların Kaygı Durumları arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu tez kapsamında ekli listede belirtilen okullarda uygulama yapma isteği; çalışmanın gönüllülük esasına dayandığı gözönünde bulundurularak; ilgi (a) Genelge esasları dahilinde; eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmamak, sorumluluk kurum müdürlerinde olmak, rapor sonuçlarının basılı ve dijital ortamda birer örneğini İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze vermek ve uygulamanın 2018-2019 eğitim-öğretim yılı içerisinde tamamlanması koşuluyla Müdürlüğümüze uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınıza arz ederim.

Hacı Ömer KARTAL
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
02/11/2018
Hakkı LOĞOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM VE VELİ ONAM FORMU

Bu çalışma, “*Ebeveyn Kaygı Durumları ile Çocukların Kaygı Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*” başlıklı bir araştırma çalışması olup ebeveyn ve çocuk kaygıları arasındaki ilişkiyi ortaya koyma amacını taşımaktadır. Çalışma, “*Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Ahmet BORA*” tarafından yürütülmektedir.

Bu çalışma Yüksek Lisans Tezi’dir. Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nce denetlenmiş ve Aksaray Valiliği’nden araştırma izni alınmıştır. Çalışmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmaktadır. Değerli vaktinizi bu bilimsel çalışmaya ayırdığınız için **teşekkür ederim**. Bu çalışmadaki sorulara **içtenlikle** cevap vermeniz çalışmanın amacına ulaşması için son derece önemlidir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda, güvenirlik-geçerlik çalışmaları yapılmış ölçekleri doldurmanız istenecektir. Lütfen isminizi **yazmayınız**. Verdiğiniz bilgiler **korunacak** ve **kesinlikle gizli tutulacaktır**. Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece **bilimsel amaçlar** doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada **kullanılmayacak**, gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla **paylaşılmayacaktır**. Araştırma bitiminde **arşivlenecek veya imha edilecektir**.

Talep ederseniz araştırma sonuçları, tez yayımlandıktan sonra tarafınıza e-mail yoluyla iletilecektir. Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığımız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı ve taleplerinizi ahmetbora@ogr.mehmetakif.edu.tr adresinden e-mail yoluyla sorabilirsiniz. **Ülkemizdeki erken çocukluk gelişimi adına yapılan bu bilimsel çalışmaya katkı sunduğunuz için şimdiden teşekkür ederim.**

NOT: Gizliliğinizi sağlamak ve tereddütlerinizi gidermek adına şahsi imzanız yerine, paraf (yalnız adın ya da soyadın baş harfleriyle atılan kısa imza) atmanız rica olunur.

Bu yüksek lisans tezi çalışmasına tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını velisi olarak okul öncesi dönem çocuğum ve şahsım adına kabul ediyorum.

Tarih:

Paraf:

Aile Bilgi Formu

1. *Ebeveyn: Anne:* ( ) *Baba:* ( )
2. *Yaş: 25 ve Altı* ( ) *26-30* ( ) *31-35* ( ) *36-40* ( ) *41+* ( )
3. *Anne-Baba Birlikte mi?:* *Evet* ( ) *Hayır* ( )
4. *Anne Sağ mı:* *Evet* ( ) *Hayır* ( ) *Baba sağ mı:* *Evet* ( ) *Hayır* ( )
5. *Aile Tipi:* *Çekirdek* ( ) *Geniş* ( )
6. *Ebeveyn Çocuk Sayısı:* *1* ( ) *2* ( ) *3* ( ) *4+* ( )
7. *Ebeveyn Eğitim Durumu:* *Okur Yazar* ( ) *İlkokul* ( ) *Ortaokul* ( ) *Lise* ( ) *Önlisans* ( ) *Lisans* ( ) *Lisansüstü* ( )
8. *Ebeveyn Çalışma Durumu:* *Çalışıyor* ( ) *Çalışmıyor* ( )

9. *Aile Aylık Gelir Durumu:* 0-2000 TL ( ) 2001-3000 ( ) 3001-4000 ( )
4001-5000 ( ) 5001+( )

Çocuk Bilgi Formu

1. *Okul Öncesi Çocuğun Cinsiyeti:* Kız ( ) Erkek ( )
2. *Okul Öncesi Çocuğun Yaşı:* 3 ( ) 4 ( ) 5 ( ) 6 ( )
3. *Kaçıncı Çocuk:* 1. ( ) 2. ( ) 3. ( ) 4.+ ( )
4. *Okul Öncesi Eğitimde Kaçınca Yılı:* 1 ( ) 2 ( ) 3 ( )

<p style="text-align: center;">OKUL ÖNCESİ KAYGI ÖLÇEĞİ</p> <p style="text-align: center;">Lütfen aşağıdaki soruları anasınıfına giden çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.</p>						
	*Ölçeğin örnek maddelerine yer verilmiştir.	Hiç doğru değil	Nadiren doğru	Bazen doğru	Oldukça Doğru	Çok zaman doğru
1	Çocuğum endişeli olmayı bırakmakta zorlanıyor					
5	Çocuğum bir yetişkinden yardım istemekten korkuyor (örneğin bir öğretmen veya bir grup yöneticisi)					
17	Çocuğum, onu bir yerde bıraktığımda (örneğin yuva/ okul veya bakıcı) sinirleniyor					
18	Çocuğum bir grup çocuklara gidip onlara katılmaktan korkuyor					
30	Çocuğum güçlü seslerden korkuyor					

YETİŞKİN AYRILMA ANKSİYETESİ ANKETİ

Aşağıdaki sorular bir yetişkin (18 yaş üzeri) olarak yaşamış olabileceğiniz bazı belirtilere yöneliktir. Lütfen bu belirtileri yaşıyıp yaşamadığınıza göre sorunun karşısındaki uygun yeri işaretleyiniz. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

	Çok Sıklıkla	Sıklıkla	Nadiren	Hiç
1- Size yakın olan kişilerle birlikte evinizdeyken kendinizi daha güvende hissettiniz mi?				
2- Evinizden saatlerce uzak kalmakta zorluk çektiniz mi?				
3- Çantanızda veya cüzdanınızda size güven ya da huzur veren bir şeyler taşır mısınız?				
4- Uzun bir yolculuğa çıkmak üzere evden ayrılmazdan önce aşırı stres yaşadınız mı?				
5- Size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördüğünüz oldu mu?				
6- Bir yolculuğa çıkmanızdan önce size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili aşırı stress yaşadınız mı?				
7- Günlük işleriniz aksadığında çok huzursuz olur musunuz?				
8- Size en yakın kişilerle olan ilişkilerinizin yoğunluğu konusunda endişelendiniz mi? Örneğin çok aşırı bağlı olmanızdan dolayı.				
9- İşiniz veya diğer düzenli ev dışı uğraşlarınız için evinizden ayrılmadan önce baş ağrısı, mide ağrısı ya da bulantı gibi (veya başka) belirtiler oldu mu?				
10- İnsanları yakınıızda tutmak için çok fazla konuştuğunuzu fark ettiğiniz oldu mu?				
11- Size yakın kişilerden ayrıldığınızda (örneğin işe gitmek ya da evden dışarıya çıkmak için), özellikle onların nerede oldukları konusunda endişelendiniz mi?				
12- Gece tek başınıza uyumakta güçlük çeker misiniz? Örneğin bir yakınıız evdeyse daha iyi uyur musunuz?				
13- Size yakın olan kişilerin seslerini işitebiliyor ya da televizyonun veya radyonun sesini duyuyorsanız daha kolay uyuduğunuzu fark ettiniz mi?				

14- Size yakın olan kişilerden uzak kaldığınızı düşündüğünüzde çok sıkıntı yaşadınız mı?				
--	--	--	--	--

15- Evinizden uzakta olmayla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördünüz mü?				
16- Yakınlarınızın ciddi bir zarar görebileceği hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, bir trafik kazası geçirmeleri veya ölümcül bir hastalığa yakalanmaları gibi.				
17- Günlük olağan işlerinizi yaparken, size yakın olan kişilerle bağlantı kurmanızı engelleyecek değişimlerin olması sizi çok huzursuz eder mi?				
18- Önemsediğiniz insanların sizi terk edeceği konusunda çok fazla endişelenir misiniz?				
19- Hiç, evde ya da yatak odasında ışıklar açıkken daha iyi uyuduğunuzu fark ettiğiniz mi?				
20- Özellikle size yakın kişiler evde değilse, evde tek başınıza kalmaktan kaçınmaya çalışır mısınız?				
21- Size yakın olanlardan ayrıldığınızı ya da onların sizi terk ettiğini düşündüğünüzde, aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin, aniden titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
22- Size yakın olan kişilerle düzenli olarak örneğin her gün telefon görüşmeleri yapamadığınızda sıkıntı yaşadığınızı farkettiler mi?				
23- Önemsediğiniz birisi sizi terk ettiğinde, bu durumla başa çıkamayacağınızdan ya da onusuz yapamayacağınızdan korktunuz mu?				
24- Size yakın olan kişilerden ayrıldığınızda aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin ani titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
25-Sizi, yakın olduğunuz birilerinden ayırabilecek muhtemel olaylarla hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, işle ilgili gereklilikler gibi.				
26- Hiç, size yakın olan kişiler “çok fazla konuştuğunuzu” söylediler mi?				
27- Bazı insanlarla olan ilişkilerinizin, onlar için sorunlar oluşturacak kadar yakın olduğu konusunda endişelenir misiniz?				

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Ahmet BORA

Doğum Yeri ve Tarihi: Çay- 1994

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğrenimi: Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Temel Eğitim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Programı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri: INES, ISOEVA, EJER’de çeşitli yıllarda okul öncesi ile ilgili çeşitli bildiriler ve basılı tam metinler.

İş Deneyimi

Stajlar: TOKİ İlkokulu, Suna Uzal Ortaokulu, Şeker Ortaokulu (Okul Öncesi Öğrt.)

Projeler: -

Çalıştığı Kurumlar: İnli İlkokulu, Deresine İlkokulu (Okul Öncesi Öğrt.)

İletişim:

E-Posta Adresi : ahmetbora@ogr.mehmetakif.edu.tr/theahmetbora@gmail.com

Tarih :

